

RIIGIKOHUS
*****

RIIGIKOHUS
ÕIGUSTEABE OSAKOND

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve 2004. – 2009. a
kohtulahendite täitmine

Kohtupraktika ja seadusandluse analüüs

Gea Suumann
analüütik

Tokyo
Aprill 2010

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
I OSA. ANALÜÜSI ALUSEKS OLEVAD KOHTULAHENDID	4
(1) VALIMISPÕHIMÕTTED	4
1. 3-4-1-1-05 (Valimisliidud II).....	4
2. 3-4-1-11-05 (Riigikogu liikme õigus kuuluda kohaliku omavalitsuse volikogusse)	4
(2) AVALIK TEENISTUS	6
1. 3-1-1-92-06 (Avalikust teenistusest lahkunud isiku ametikitsendus)	6
2. 3-4-1-14-07 (Ametniku vanuse tõttu teenistusest vabastamine).....	6
3. 3-4-1-18-08 (Riigikogu liikme palga muutmine ametisoleva Riigikogu koosseisu jaoks).....	7
4. 3-3-1-59-07 (Palga maksmata jätmise kohtunikule, kelle teenistussuhe on kriminaalmenetluse ajaks peatunud)	8
5. 3-3-1-41-09 (Sooline diskrimineerimine politseiametniku teenistusest vabastamisel).....	8
(3) KOHTUMENETLUS	9
1. 3-1-3-13-03 ja 3-3-2-1-04 (Menetluse taasavamine peale Euroopa Inimõiguste Kohtu otsust)	9
2. 3-4-1-1-04 (Kaebeõigus väärteomenetluses kaebuse läbi vaatamata jätmise määruse peale)	10
3. 3-4-1-20-07 (Kaebeõigus tsiviilkohtumenetluses hagi tagamata jätmise määruse peale).....	11
4. 3-1-1-88-07 (Kaebeõigus väärteomenetluses konfiskeerimisotsuse peale)	12
5. 3-1-1-86-07 (Riigi karistusvõimu delegeerimise lubamatus)	12
6. 3-4-1-7-08 (Halduskohtute välistamine riigihankevaidluste lahendamise menetlusest).....	13
7. 3-4-1-25-09 (Kaebeõiguse piiramine tsiviilkohtumenetluses hooneühistu otsuse vaidlustamise hagi riigilõivu tõttu).....	13
(4) OMANDIREFORM.....	14
1. 3-3-1-63-05 ja 3-4-1-14-06 (Omandireformi aluste seadus ja 1941. a Saksa riigiga sõlmitud lepingute alusel Eestist lahkunud isikute õigused)	14
2. 3-4-1-3-04 (Tehnorajatiste talumise kohustus)	16
(5) SOTSIAALÕIGUS	17
1. 3-4-1-7-03 (Toimetulekutoetuse saajate ringi piiramine)	17
2. 3-2-1-143-03 (Ravikindlustushüvitise tasumise kohustus lisaks sotsiaalmaksule).....	17
3. 3-4-1-33-05 (Vanemahüvitise maksmisest keeldumine)	18
4. 3-4-1-8-08 (Kohustusliku sõjaväeteenistuse aja arvamine pensionistaaži hulka).....	19
(6) MAKSUD JA MUUD AVALIK-ÕIGUSLIKUD RAHALISED KOHUSTUSED.....	19
1. 3-4-1-9-07 (Kohtutäituri lisatasu).....	19
2. 3-4-1-12-07 (Etenduste ja kontsertide piletite käibemaksusoodustus)	20
3. 3-4-1-15-07 (Vedelkütuse varumakse tasumise menetlus).....	20
4. 3-4-1-18-07 (Pakendiaktsiisi maksuobjekt).....	21
5. 3-4-1-6-08 (Lennundusseaduse alusel makstavad kontrolli kulud)	22
6. 3-4-1-14-09 (Tuletorni- ja jäämurdetasude sissenõudmine).....	22
(7) KAALUTLUSÕIGUSE SISUSTAMINE.....	23
1. 3-3-1-60-03 (Välismaalasele relvaloa väljastamise eeldusena tööloa olemasolu).....	23
2. 3-4-1-9-04 (Elamisloa andmisest keeldumisel kaalutlusõiguse puudumine).....	24
3. 3-4-1-16-08 (Relvaloa andmisest keeldumisel kaalutlusõiguse puudumine)	24
II OSA. ANALÜÜSI TULEMUSED	25
(1) Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtulahendi ennetamine.....	26
(2) Kohtulahendi kooskõlastamine	27
(3) Kooskõlastamiseks kulunud aeg on korrelatsioonis probleemi keerukusega.....	28
(4) Kohtulahendit on arvesse võetud vaid sisulisest või formaalsest aspektist.....	29
(5) Seadusandja passiivsus või kohtulahendi eiramine.....	30
KOKKUVÕTE	31
LISA: PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE 2004-2009 KOHTUOTSUSTE TÄITMISE ÜLEVAATLIK TABEL	33

SISSEJUHATUS

Käesolev analüüs käsitleb Eesti põhiseaduslikkuse järelevalve kohtulahendite täitmist ja mõju seadusandjale ja kohtutele.¹ Analüüsis hinnatakse lahendite elluviimise tõhusust induktiivsel meetodil, lähenedes praktilisest vaatenurgast igale üksikule lahendile ning tehes nende põhjal üldistusi ja järeldusi. Analüüsis tuuakse välja, kuidas on muutunud õiguslik raamistik ja kohtute praktika pärast seda, kui Riigikohus on mõne normi tunnistanud põhiseadusevastaseks ja kehtetuks või on tuvastanud õiguslünka. Seega on vaatluse all nii seadusandja kui õigustloova akti andja kui ka kohtute kui õigusnormi rakendajate tegevus.

Analüüsi aluseks on võetud Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kohtulahendid² viimasel kuuel aastal (s.o ajavahemikus 1.01.2004 – 31.12.2009), milles tuvastati normi põhiseadusevastasus või õiguslünk. Vaatluse alt jäid välja kohtulahendid, milles hinnati täitevvõimu või kohaliku omavalitsuse määrusandluse põhiseaduspärasust, samuti nn individuaalkaebused ja valimiskaebused. Analüüs on jagatud peatükkideks vastavalt valdkonnale, kuhu võib paigutada normi, mille põhiseaduslikkust kontrolliti.

Analüüsis otsitakse vastust järgmistele küsimustele:

- kas põhiseadusevastaseks tunnistatud normi on sisuliselt muudetud;
- kas õigustloova akti andmata jätmise tuvastamise korral on õiguslünk täidetud;
- kuidas on reageeritud Riigikohtu nn leevendava mõjuga otsustele (nt tähtaja andmine otsuse täitmiseks; õigusnormi tunnistamine vaid põhiseadusevastaseks, mitte aga kehtetuks; normi osaline kehtetuks tunnistamine) – nt kas seadusandja on püüdnud lahendis antud tähtajal sobivat regulatsiooni leida või on jäänud passiivseks.

Analüüsi pinnalt on võimalik järeldada, kas ja mis moel on seadusandja ja kohtud Riigikohtu otsustele reageerinud ehk mil määral on nad võtnud arvesse Riigikohtu poolt põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses antud tõlgendusi.³ Lahendite täitmisega probleemide ilmnemisel saab otsida põhjuseid, milles seisnes takistus, ja pakkuda välja lahendusi, mis aitaks paremini tagada otsuse ellu viimist.

---

¹ Varasemaid käsitlusi Eesti põhiseaduslikkuse järelevalve kohtulahendite täitmise küsimuses vt ka: B. Aaviksoo. Kohtulik aktivism põhiseaduslikkuse järelevalve funktsioonina. Kui aktivistlik on Eesti põhiseaduskohus? – Juridica 2005/V; R. Järvamägi. Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtu mõju seadusandjale. – Juridica 2006/VI; Riigikohtu vastused Euroopa Konstitutsioonikohtute XIV konverentsi küsimustikule „Seadusandliku tegematajätmise probleemid põhiseaduslikkuse järelevalves.“ – kättesaadav arvutivõrgus: http://www.lrkt.lt/conference/Pranesimai/EST_Leedu_kusimustiku_vastused_15.10.2007.doc; T. Annus. Kohtud kui poliitilised institutsioonid. – Juridica 2007/IX.

² Riigikohtu lahendid on kohtuasja numbri järgi kättesaadavad arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/?id=11>.

³ Etteruttavalt tuleb märkida, et tihti puudub vaadeldava lahendi juures info sellele järgnenud kohtupraktika kohta. Sellisel puhul pole autorile kättesaadavatest allikatest (Riigikohtu lahendite andmebaas, vt eelmine viide, ja kohtute infosüsteemi e KIS avalike kohtulahendite otsingumootor, arvutivõrgus: <http://www.kohus.ee/kohtulahendid/index.aspx>) nähtunud, et kõnealust normi oleks peale Riigikohtu lahendit kohtutes rakendatud. Enamasti see ongi põhiseadusevastaseks tunnistatud normi loomulik tagajärg. Siiski ei saa välistada, et nt vaid osaliselt põhiseadusevastaseks tunnistatud normi kohta on olemas rakendamispärasus (nt veel jõustumata kohtulahend, mis KIS-is veel avaldatud ei ole). Samuti ilmselt töö käigus probleeme KIS-i töökindlusega (nt tuleb ette, et KIS annab sama otsingut korrares välja erinevaid tulemusi või et otsingu tulemused ei vasta otsingu kriteeriumitele).

I osa. Analüüsi aluseks olevad kohtulahendid

(1) VALIMISPÕHIMÕTTED

1. 3-4-1-1-05 (Valimisliidud II)

19. aprillil 2005 tunnistas Riigikohtu üldkogu kehtetuks **kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse § 70¹**, mis keelas alates 1. jaanuarist 2005 valimisliitude esitamise valla või linna valimiskomisjonile registreerimiseks.

Riigikohus leidis, et mainitud säte koosmõjus erakonna seadusest tuleneva nõudega, et erakonna registreerimiseks peab sellel olema vähemalt 1000 liiget, takistavad kohaliku omavalitsuse üksuse elanikel nimekirjade esitamist kohaliku omavalitsuse volikogu valimisel ning on seetõttu oma koosmõjus põhiseadusevastased. Riigikohus võttis selles asjas üsna aktivistliku positsiooni, väites esmalt küll, et „*seadusandjal on põhimõtteliselt mitmeid võimalusi põhiseadusevastase olukorra kõrvaldamiseks*“, kuid lisades samas, et „*elanike arvult väikestes kohaliku omavalitsuse üksustes ei oleks üksnes erakondade nimekirjades kandidaatide ülesseadmise võimaldamine põhiseaduspärane isegi siis, kui erakonnale esitatavat 1000 liikme nõuet vähendada näiteks kümme korda. Ka 100 liikme nõude puhul ei oleks paljudes omavalitsusüksustes võimalik moodustada mitut kohalikku erakonda.*” Rõhudes ka valimisteni jäänud aja nappusele dikteeris kohus seadusandjale tegelikult ainsa võimaliku käitumisvariandina ette valimisliitude taastubamise.⁴

Sarnasele seisukohale jõudis Riigikohus ka juba 2002. aastal nn esimeses valimisliitude kaasuses (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 15. juuli 2002 otsus nr 3-4-1-7-02). Ka nende kohaliku omavalitsuse valimiste eel soovis seadusandja piirata valimisliitude kandideerimist. Riigikohus leidis, et „*Tõenäoliselt on aga valimisliitude taastubamine ainus vahend, mis suudab tagada kohaliku omavalitsuse volikogude valimiste tähtaegse korraldamise.*” Toonane Riigikohtu otsus andis alust diskussioonideks põhiseaduskohtu aktivismi ja poliitikasse sekkumise üle.⁵ Pärast Riigikohtu 2005. a otsust ei ole aga seadusandja valimisliitude osalemist kohalikel valimistel enam sisuliselt reguleerinud ning valimisliidud kohaliku omavalitsuse volikogude valimistel on endiselt lubatud. Seega pärast teistkordset kinnitust võttis seadusandja Riigikohtu seisukoha omaks ega ole püüdnud valimisliite enam küsimärgi alla seada.

2. 3-4-1-11-05 (Riigikogu liikme õigus kuuluda kohaliku omavalitsuse volikogusse)

Riigikogu võttis 27. märtsil 2002. a vastu kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse, millega muudeti Riigikogu töökorra seadust ja kohaliku omavalitsuse korralduse seadust selliselt, et oleks keelatud Riigikogu liikmete samaaegne kuulumine kohaliku omavalitsuse volikogusse ja vastupidi; Riigikogu liikme valimisel valla- või linnavolikogu liikmeks tema volitused valla või linnavolikogu liikmena oleks peatunud. Seadusemuudatus pidi jõustuma

⁴ Vt B. Aaviksoo. Riigikohus: looja või hävitaja? Kohtuliku poliitikakujundamise piiridest. Arvutivõrgus: http://www.riigikohus.ee/vfs/590/Berit_Aaviksoo_ettekanne_Kohtunike_foorumil_2007.pdf. Aaviksoo väidab samas, et nn valimisliitude lahendeid saab demokraatia säilitamise perspektiivist ning poliitika üksikasjalikkuse skaalal pidada üksnes mõnevõrra aktivistlikuks. – vt B. Aaviksoo. Kohtulik aktivism põhiseaduslikkuse järelevalve funktsioonina. Kui aktivistlik on Eesti põhiseaduskohus? – Juridica 2005/V.

⁵ Vt Riigikogu stenogramm. Kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu (1135 SE) teine lugemine. Riigikogu 30. juuli 2002. aasta erakorraline istungjärk. Arvutivõrgus: <http://web.riigikogu.ee/ems/stenograms/2002/07/t02073000.html> (05.02.2005).

järgmistest kohalikest valimistest, s.o 17. oktoobrist 2005. Kuid pool aastat enne nimetatud valimisi, 12. mail 2005, võttis Riigikogu vastu Riigikogu töökorra seaduse muutmise seaduse. Seadusega jäeti mainitud 17. oktoobril 2005 jõustuma pidanud sätted Riigikogu töökorra seadusest välja. Seega võimaldas reformiseadus jällegi nn kahel toolil istumist ehk samaaegset Riigikogus ja kohaliku omavalitsuse volikogus töötamist. Vabariigi President vaidlustas seadusemuudatuse ning 14. oktoobril 2005 tunnistas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium **12. mail 2005 vastu võetud Riigikogu töökorra seaduse muutmise seaduse** põhiseadusevastaseks. Kolleegium leidis, et vahetult enne kohalike omavalitsuste volikogude valimisi vastu võetud olulisi valimisõiguse muudatusi sisaldav seadus on vastuolus põhiseaduse §-st 10 tulenevate demokraatia põhimõtte nõuetega.

Ka 14. juunil 2007 vastu võetud Riigikogu liikme staatuse seaduse kohaselt ei või Riigikogu liige oma volituste ajal olla valla- või linnavolikogu liige. Seega konkreetse nn kahe tooli kaasuse osas on seadusandja respektueerinud Riigikohtu otsust. Kuid see ei tähenda, et valijad oleksid viimaste, 2009. a kohalike omavalitsuste volikogude valimiste eel saanud loota stabiilsele valimiskorraldusele. Vähem kui aasta enne valimisi muudeti valimisseadust seoses Tallinna linna volikogu valimise korraldusega:

- 10. detsembril 2008 võttis Riigikogu õiguskantsleri 3. novembri 2008 ettepanekust ajendatuna vastu kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse ja kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse muutmise seaduse, mis jõustus 17. detsembril 2008. Seadusega sätestati valimisringkondade moodustamise ja mandaatide jaotamise erikord Tallinnale kui ainsale üle 300 000 elanikuga kohalikele omavalitsusele. Lisaks nähti ette Tallinna linnavolikogu koosseisu suurendamine.
- 5. veebruaril 2009 vaidlustas Tallinna Linnavolikogu Riigikohtus nimetatud seadusemuudatused. Riigikohus leidis 9. juunil 2009 otsuses nr 3-4-1-2-09, et Tallinna linna valimisringkondade moodustamist ja mandaatide jaotust muutev säte ei riiva kohaliku omavalitsuse põhiseaduslikke tagatisi. Volikogu liikmete arvu suurendav säte aga ei piiranud Riigikohtu arvates volikogu õigusi piisavatele rahalistele vahenditele.
- Tallinna Linnavolikogu 19. veebruaril 2009 muutis seadusemuudatusest ajendatuna Tallinna põhimäärust, kaotades ära senised 8 linnaosa, mis sisuliselt muutis kogu linna üheks valimisringkonnaks. 6. mail 2009 vaidlustas õiguskantsler Riigikohtus Tallinna põhimääruse muutmise põhiseaduspärasuse. Riigikohus leidis 30. juunil 2009 otsuses nr 3-4-1-12-09, et kohalikul omavalitsusel on sisemise ülesehituse otsustamisel õigus luua kohalikele oludele vastav organisatsiooniline struktuur ning jättis õiguskantsleri taotluse rahuldamata.
- Riigikogu vastas pealinna otsusele 19. veebruaril 2009 vastuvõetud seadusemuudatusega, mille eesmärgiks oli vaatamata Tallinna linna põhimääruse muutmisele säilitada valimistel *status quo*. Seadus oleks jõustumise korral sätestanud, et juhul, kui Tallinnas pole linnaosasid määratud, moodustatakse valimisringkonnad viimaste kohaliku omavalitsuse volikogu valimiste valimisringkondade jaotuse ja piiride järgi. Lisaks oleks seadus keelanud volikogul kohaliku omavalitsuse valimiste aastal osavaldade või linnaosade kaotamise. Vabariigi President jättis 3. märtsil 2009 selle seadusemuudatuse välja kuulutamata demokraatliku otsustusprotsessi järgimata jätmise tõttu.
- 16. aprillil 2009 võttis Riigikogu uuesti vastu kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse muutmise seaduse. Seadus näeb ette, et üle 300 000 elanikuga kohaliku omavalitsuse üksuses moodustab volikogu kaheksa valimisringkonda endiste linnaosade kaupa. Tallinna volikogu esitas 18. juunil 2009 Riigikohtule taotluse tunnistada kehtetuks kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse sätted, mis välistavad pealinnas valimiste läbiviimise üheainsa valimisringkonnana. 2009. a kohalike omavalitsuse valimiste toimumise ajaks polnud Riigikohus selles kohtuasjas veel otsust langetanud.

Alles 22. detsembri 2009 määrusega nr 3-4-1-16-09 jättis põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium Tallinna Linnavolikogu taotluse läbi vaatamata.

Seega, ehkki seadusandjale ei saa ette heita konkreetsete Riigikohtu 12. mai 2005 otsuse (resolutsiooni) täitmata jätmist, on raskusi Riigikohtu põhimõttelise seisukoha järgimisega, mille kohaselt valimisseaduse muutmine vahetult enne valimisi ei ole kooskõlas demokraatia põhimõttega. Valimistega seotud seadusemuudatusi ei suudeta piisava ajavaruga enne nende rakendamist vastu võtta, kuhjunud pingeid lahendatakse kiirustades valimiste eel.

(2) AVALIK TEENISTUS

1. 3-1-1-92-06 (Avalikust teenistusest lahkunud isiku ametikitsendus)

25. jaanuaril 2007 tunnistas Riigikohtu üldkogu põhiseadusevastaseks ja kehtetuks **korrupsioonivastase seaduse § 19 lõike 2 punkti 6 osas**, milles see säte keelas riigi- ja kohaliku omavalitsuse ametnikel, samuti ametniku ülesandeid täitvatel koosseisuvälistel teenistujatel olla 3 aasta jooksul pärast avalikust teenistusest lahkumist juht- või järelevalveorgani liige sellises riigi või kohaliku omavalitsuse osalusega äriühingus, mille tegevuse üle valvamine või tegevust otseselt mõjutavate otsuste tegemine ei olnud isiku endisest ametiseisundist tulenenud õiguspädevuses.

Seadusandja ei ole kõnealusele Riigikohtu lahendile reageerinud ei kehtetuks tunnistatud norme muutva või asendava seaduse vastuvõtmise ega ka vastava eelnõu algatamisega. Seaduses on Riigikohtu otsuse resolutsioon välja toodud vastava sätte juures sulgudes kommentaari vormis. Seega formaalselt on Riigikohtu lahend täidetud. Õigusselguse huvides võiks kaaluda normi terviklikku ümber sõnastamist. Kohtupraktikas see siiski probleeme pole põhjustanud: ei Riigikohtu lahendite andmebaasis ega kohtute infosüsteemis ei nähtu selle sätte hilisemat kohaldamist kohtutes.

2. 3-4-1-14-07 (Ametniku vanuse tõttu teenistusest vabastamine)

1. oktoobril 2007 tunnistas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium põhiseadusevastaseks ning kehtetuks **avaliku teenistuse seaduse § 120**, mille kohaselt võib ametniku vabastada teenistusest vanuse tõttu, kui ta on saanud 65-aastaseks, samuti § 130 lg 1 osas, milles see puudutab vanuse tõttu teenistusest vabastamisest etteteatamist, § 131 lg 3 osas, milles see puudutab hüvitust vanuse tõttu teenistusest vabastamisel, ning § 133 lg-d 1 ja 3 osas, milles need puudutavad teenistusest vabastamise aja piiranguid vanuse tõttu teenistusest vabastamise korral. Kolleegiumi hinnangul oli tegemist võrdsuspõhiõiguse rikkumisega, sest kehtetuks tunnistatud sätted võimaldasid ühe 65-aastaseks saanud ametniku jätta teenistusse ja teise vabastada, põhjendades seda üksnes isiku vanusega.

11. detsembril 2008 võttis Riigikogu vastu võrdse kohtlemise seaduse, mis jõustus 1. jaanuaril 2009. Seaduse § 9, mis sätestab erandid diskrimineerimiskeelust, lõike 2 kohaselt ei peeta vanuse alusel seadusega sätestatud erinevat kohtlemist diskrimineerimiseks, kui sellel on objektiivne ja mõistlik tööhõivepoliitikat, tööturgu, kutseõpet või sotsiaalkindlustusteenuseid hõlmav õiguspärane eesmärk ning selle eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud. Võrdse kohtlemise seaduse rakendussätetega lisati ka avaliku teenistuse seadusele § 36¹, mille kohaselt riigi- ja kohaliku omavalitsuse ametiasutused peavad tagama isikute kaitse diskrimineerimise eest ning järgima võrdse kohtlemise põhimõtet vastavalt võrdse

kohtlemise seadusele ja soolise võrdõiguslikkuse seadusele; keelatakse teenistuja või teenistusse soovija diskrimineerimine teiste tunnuste kõrval ka vanuse tõttu. Diskrimineerimise korral tuleb kohaldada võrdse kohtlemise seadust või soolise võrdõiguslikkuse seadust. Nagu eelnevalt mainitud, võimaldab võrdse kohtlemise seadus teha teatud tingimustel diskrimineerimiskeelust erandeid.

Seaduseelnõu seletuskirja⁶ kohaselt on seaduse eesmärk täita Euroopa Liidu direktiivide 2000/43/EÜ ja 2000/78/EÜ nõuded. Riigikogu 18. juuni 2008 istungil eelnõud tutvustanud Väino Linde sõnul tulenes selle esitamise vajadus sellest, et Euroopa Komisjon on algatanud Eesti suhtes rikkumismenetluse vastavate Euroopa Liidu direktiivide ülevõtmise asjus.⁷ Kuigi seaduseelnõus ei viidata eelnõu ajendina Riigikohtu lahendile nr 3-4-1-14-07, ei või sellest järeldada, et see ei järgi lahendis esitatud seisukohti. Ka Riigikohtu hinnangul ei saa igasugust võrdsete ebavõrdset kohtlemist võrdsusõiguse rikkumiseks pidada. Keeldu kohelda võrdseid ebavõrdselt on rikutud, kui kaht isikut, isikute gruppi või olukorda koheldakse meelevaldselt ebavõrdselt; mõistliku ja asjakohase põhjuse olemasolul on ebavõrdne kohtlemine seadusloomes põhjendatud. Võrdse kohtlemise seadusega sisse viidud regulatsioon võimaldabki ebavõrdset kohtlemist ainult objektiivsel ja mõistlikul eesmärgil ning asjakohaste ja vajalike vahenditega. Seega on seadusandja võtnud arvesse Riigikohtu lahendis toodud argumentatsiooni.

Peale Riigikohtu lahendit on Tartu Halduskohus lahendanud kaebuse ATS § 120 alusel ametniku teenistusest vabastamise käskkirja tagasiulatuvalt õigusvastaseks tunnistamise kohta.⁸ Kohus leidis selles otsuses, et „*Põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistatud üldakti alusel antud halduse üksikakt on samuti põhiseadusevastane ehk õigusvastane. Antud juhul on ATS § 120, mis võimaldas ametnike teenistusest vabastada vanuse tõttu, kui ta on saanud 65-aastaseks, põhiseadusevastanus tuvastatud põhiseaduslikkuse järelevalve kohtu poolt. Kaebuse esitaja on ametist vabastatud just selle põhiseadusevastase õigusnormi alusel antud üksikaktiga, mis tähendab, et kaebuse esitaja on vabastatud õigusvastase haldusaktiga. Tulenevalt eeltoodust kuulub kaebus rahuldamisele ja kohus tunnistab Tartu maavanema 20.12.2004 korralduse nr 145-p õigusvastaseks.*“ Seega tunnistas halduskohus põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsuse tagasiulatuvat jõudu. Sama kinnitas ka Tartu Ringkonnakohus kohtuasja apellatsioonimenetluses.⁹ Seega on käesoleva kaasuse puhul tegemist Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve lahendi eesrindliku täitmise näitega.

3. 3-4-1-18-08 (Riigikogu liikme palga muutmine ametisoleva Riigikogu koosseisu jaoks)

23. veebruaril 2009 tunnistas Riigikohtu üldkogu põhiseadusega vastuolus olevaks **Riigikogu liikme palga ajutise korralduse seaduse**, millega sooviti muuta Riigikogu liikme palga arvutamise põhimõtteid, eesmärgiga välistada ametisoleva Riigikogu koosseisu jaoks Riigikogu liikmete palgatõus seaduse vastuvõtmisele järgneval aastal. Üldkogu nõustus seaduse vaidlustanud Vabariigi Presidendiga, et PS § 75 teisest osalausest tuleneb, et Riigikogul on keelatud ametisoleva Riigikogu koosseisu jaoks Riigikogu liikme palka

⁶ Võrdse kohtlemise seaduse eelnõu (384 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus: [http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=emsplain&content_type=application/msword&file_id=441699&file_name=V%C3%B5rdse%20kohtlemise%20seletuskiri%20\(385\).doc&file_size=91136&mnssk=384+SE&fd=](http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=emsplain&content_type=application/msword&file_id=441699&file_name=V%C3%B5rdse%20kohtlemise%20seletuskiri%20(385).doc&file_size=91136&mnssk=384+SE&fd=)

⁷ V. Linde. Ettekanne võrdse kohtlemise seaduse eelnõu esimesel lugemisel. Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=stenoqramm&pkpkaupa=1&toimetatud=1&toimetamata=0&date=1227102314&paevakord=3103#pk3103>.

⁸ Tartu Halduskohtu 14.02.2008 otsus asjas nr 3-07-2413/3.

⁹ Tartu Ringkonnakohtu 6.05.2008 otsus asjas nr 3-07-2413/8.

suurendada ja vähendada. PS § 75 võimaldab siiski muuta Riigikogu liikme tööga seotud kulutuste hüvitamise korda Riigikogu ametisoleva koosseisu jaoks.

Abstraktse eelkontrolli korras põhiseadusevastaseks tunnistatud seadus ei jõustunud, mis tähendab, et ka käesoleva kaasuse puhul on Riigikohtu otsus täidetud. Seadusandja pole enam ametisoleva Riigikogu koosseisu jaoks palgakorraldust muutnud.

4. 3-3-1-59-07 (Palga maksmata jätmise kohtunikule, kelle teenistussuhe on kriminaalmenetluse ajaks peatunud)

14. aprillil 2009 leidis Riigikohtu üldkogu, et sellise regulatsiooni puudumine (õigustloova akti andmata jätmine), mis võimaldaks maksta palka või muud hüvitist kohtunikule, kelle teenistussuhe on kriminaalmenetluse ajaks peatunud, on vastuolus põhiseaduse § 147 lg-ga 4 koosmõjus põhiseaduse §-dega 146 ja 15. Võttes arvesse, et kohtuniku palk on tema sõltumatuse tagatiseks, samuti et kohtunikule makstav palk peab olema elementaarses korrelatsioonis tema tegeliku tööise panusega, kohustas üldkogu Justiitsministeeriumi maksuma A. Šuvalovile 50% tema ametipalgast ja lisatasudest kogu aja eest, mil A. Šuvalovi ametikohustused kohtunikuna olid kriminaalmenetluse tõttu peatunud.

Nii poliitikasse sekkumise määra kui poliitikakujundamise olemuse poolest võib seda kohtulahendit pidada väga aktivistlikuks, sest kohus pakkus tundlikus eelarvepoliitilises valdkonnas asjakohase seadusandluse puudumisel ise välja sobiva lahenduse. Kohtulikku aktivismi vähendab asjaolu, et tõenäoliselt on isikute ring, keda selline säte võiks puudutada, piiratud, mistõttu ressursside ümberjaotus pole ulatuslik.

Seadusandja pole ligi aasta aja jooksul kohtute seadust vaidlusaluses küsimuses muutnud. Tegemist on üksiküsitlusega, mida eraldi võttes saaks ehk kiiremini lahendada, kuid seadusandja on kaalumisega võtnud kogu kohtute seaduse reformimise. Parlamendis on menetluses kohtute seaduse eelnõu¹⁰, mis muuhulgas näeb ka ette, et kriminaalmenetluse ajaks ajutiselt teenistusest kõrvaldatud kohtuniku palka vähendatakse 75% ehk ühe neljandikuni tema ametipalgast. Võttes arvesse, et kohtute seaduse muutmine vajab Riigikogu koosseisu häälteenamust, st tavapärasest suuremat konsensust, võib senist paariaastast seadusandja kooskõlastusteks kuluvat aega pidada mõistetaavaks.

Kohtupraktikas on A. Šuvalovi kaasus olnud ainulaadne; pärast Riigikohtu lahendit pole küsimust palga või muu hüvitise maksmisest kohtunikule, kelle teenistussuhe on kriminaalmenetluse ajaks peatunud, rohkem tõusetunud.

5. 3-3-1-41-09 (Sooline diskrimineerimine politseiametniku teenistusest vabastamisel)

20. novembril 2009 tunnistas Riigikohtu üldkogu **politseiteenistuse seaduse § 49 lg-d 3 ja 4** põhiseadusevastaseks ja kehtetuks osas, milles need nägid ette, et 1948. aastal sündinud naine vabastatakse politseiteenistusest nooremalt kui samal aastal sündinud mees. Üldkogu ei näinud selliseks eristamiseks mõistlikku põhjust.

---

¹⁰ Kohtute seaduse eelnõu (649 SE) § 83. Arvutivõrgus: http://www.riigikogu.ee/?page=en_vaade&op=ems&eid=866881&u=20100418211420.

Selle kohtulahendi täitis seadusandja erakordselt kiiresti, kohati ennetas Riigikohtu lahendit. Riigikogu esindajad mõõnsid põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses probleeme vaidlustatud sätete kohaldamisega. Juba enne põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamist oli vastu võetud politsei ja piirivalve seadus. 26. novembril 2009 tunnistas Riigikogu politsei ja piirivalve seaduse rakenduseaduse §-ga 110 politseiteenistuse seaduse kehtetuks. Uus regulatsioon jõustus 1. jaanuarist 2010. Politsei ja piirivalve seaduse vastav säte (§ 96) enam teenistusest vabastamisel erisusi meeste ja naiste vahel ette ei näe.

Kohtupraktikat põhiseadusevastaseks tunnistatud politseiteenistuse seaduse § 49 lg-te 3 ja 4 rakendamise kohta pärast nende kehtetuks tunnistamist pole veel jõudnud koguneda. Seega pole käesoleva põhiseaduslikkuse järelevalve otsuse tagasiulatuvat mõju madalama astme kohtute praktika (veel) kinnitanud.¹¹

(3) KOHTUMENETLUS

1. 3-1-3-13-03 ja 3-3-2-1-04 (Menetluse taasavamine peale Euroopa Inimõiguste Kohtu otsust)

6. jaanuaril 2004 leidis Riigikohtu üldkogu kahes kohtuasjas, et kui Euroopa Inimõiguste Kohus on tuvastatud, et isiku süüdimõistmisel Eestis on rikutud Euroopa Inimõiguste Konventsiooniga tagatud õigusi, siis tuleb isikule tema taotlusel võimaldada kohtuasja uus läbivaatamine, juhul kui õiguse rikkumine on jätkuv ja oluline ning kui selle abil saab parandada isiku õiguslikku seisundit. Ühtlasi märkis kohus et „*Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis sisalduvate õiguste ja vabaduste tagamine parimal viisil eeldaks kohtumenetluse seaduse täiendamist, nii et sellest üheselt nähtuks, kas, millistel juhtudel ja kuidas toimuks kriminaalasja taasläbivaatamine pärast Euroopa Inimõiguste Kohtu otsust*“ (kohtuasi nr 3-1-3-13-03, p 31).

Alles kahe aasta pärast, 1. jaanuaril 2006 jõustus uus tsiviilkohtumenetluse seadustik, milles muuhulgas sisaldus ka säte, mis nägi ette ühe teistmise alusena, kui Euroopa Inimõiguste Kohus on leidnud kohtulahendi tegemisel inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni või selle protokollide rikkumise ja rikkumist ei ole võimalik mõistlikult kõrvaldada või hüvitada muul viisil kui teistmise kaudu (§ 702 lg 2 p 8). Seaduseelnõu seletuskirja¹² kohaselt arvestati selle sätte sisseviimisega Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitus R (2000) 2, milles soovitatakse riikidel tagada võimalus jõustunud kohtuotsus uuesti läbi vaadata, kui Euroopa Inimõiguste Kohus on individuaalkaebuse alusel leidnud, et riik on rikkunud inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni või selle protokolle.

Kauem aega võttis, et sarnased alused inimõiguste kohtu otsuste täiemahuliseks täitmiseks viidaks sisse ka teistesse kohtumenetlust reguleerivatesse seadustesse. Halduskohtumenetluse seadustikus asendati senine teistmisaluste loend blanketse viitega tsiviilkohtumenetluses sätestatud teistmise alustele (säte jõustus 1. septembril 2006). Ning veelgi hiljem, peale ligi kaheaastast eelnõu menetlemist parlamendis, jõustusid 2006. a 18. novembril kriminaalmenetluse seadustiku ja väärtemenetluse seadustiku sätted, mis nägid ette ühe

¹¹ Praegu on veel vara hinnata, kas või kui palju sedalaadi kaebusi kohtusse võidakse esitada, kuid nende tulevaste võimalike lahendite puhul on huvitav võrrelda PolTS § 49 lg-te 3 ja 4 põhiseadusevastaseks tunnistamise otsuse tagasiulatuvat mõju eespool viidatud kohtuasjas nr 3-07-2413 kinnitatud ATS § 120 kehtetuks tunnistamise tagasiulatuva mõjuga.

¹²Tsiviilkohtumenetluse seadustiku eelnõu (208 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus: <http://web.riigikogu.ee/ems/saros-bin/mgetdoc?itemid=033370012&login=proov&password=&system=ems&server=ragne11>.

teistmise alusena, kui Euroopa Inimõiguste Kohus on rahuldanud individuaalkaebuse teistetavas kohtuasjas tehtud lahendi peale, kuna rikutud on Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni või selle protokoll. Lisatingimuseks on, et rikkumine võis mõjutada asja otsustamist ja seda ei ole võimalik kõrvaldada või sellega tekitatud kahju hüvitada muul viisil kui teistmise kaudu.

Mainitud vahepealse kahe-kolme aasta jooksul tuli aga Riigikohtul oma varasemale otsusele kindlaks jääda ka vaatamata seadusandliku regulatsiooni puudumisele. 22. novembril 2004 otsustas Riigikohtu kriminaalkolleegium kohtuasjas nr 3-1-3-5-04 taasavada menetluse kriminaalasjas, milles isik oli Eestis süüdi tunnistanud, kuid mida Euroopa Inimõiguste Kohus taunis, lähtudes Konventsiooni artikli 7 lõikest 1, milles sisaldub *nullum crimen nulla poena* põhimõte. Kriminaalkolleegium mõistis isiku õigeks nendes tegudes, milles kriminaalmenetlus taasavati.

Seega viidatud 2004. a kohtuasjad toovad esile, kuidas kohtu poolt tulev meenutus seadusandjale teatud regulatsiooni vajalikkuse kohta toob lõpuks kaasa põhiõiguste parema kaitse. Kuigi Eesti liitus inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga juba 1996. aastal, jõuti konventsiooni täitmist tagavate menetluslike garantiide seadustamiseni alles 10 aastat hiljem. Siiski tuleb positiivseks pidada, et seadusandja võttis küsimuse lahendamiseks peale seda, kui Riigikohus vajakajäämisele tähelepanu juhtis. Eesti seadusandja tahe reguleerida kohtumenetluse taasavamist pärast EIK poolt inimõiguste rikkumise tuvastamist on seda kõrgemini hinnatav, et selle küsimusega on kimpus mitmed inimõiguste konventsiooni liikmesriigid.¹³ Seega on seadusandja poolt kohtulahendi kooskõlastamiseks kulunud aeg olnud korrelatsioonis probleemi keerukusega.

2. 3-4-1-1-04 (Kaebeõigus väärteomenetluses kaebuse läbi vaatamata jätmise määruse peale)

25. märtsil 2004 tunnistas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium põhiseadusega vastuolus olevaks 1. septembrist 2002. a kuni 31. detsembrini 2003. a kehtinud **väärteomenetluse seadustiku § 191 punkti 10 osas**, milles see säte välistas määruskaebuse esitamise kaebemenetluses maa- või linnakohtus tehtava kaebuse läbi vaatamata jätmise määruse peale. Väärteomenetluse seadustiku § 191 käsitleb kohtu määruseid, mille peale ei saa esitada määruskaebust. Paragrahvi 10. punkti kohaselt kuulus nende sekka kaebemenetluses maa- või linnakohtus kaebuse läbi vaatamata jätmise määrus.

Juba enne Riigikohtu otsust, asja menetluse käigus muutis seadusandja väärteomenetluse seadustiku vaidlustatud sätet. Muudatus jõustus 1. jaanuaril 2004 ning sellest ajast peale on võimalik vaidlustada ka kaebuse läbi vaatamata jätmise määrust. Eelnõu seletuskirja¹⁴ kohaselt viidi muudatus sisse isiku kaebeõiguse tagamiseks, sest kohtupraktikas on esinenud juhtumeid, kus kohus on jätnud kaebuse läbi vaatamata põhjendamatult. Kuigi seadusandja otseselt ei tunnistanud ei kohtuasja menetluse käigus ega seaduseelnõu seletuskirjas varasema

¹³ Vt Euroopa Nõukogu ministrite komitee raport Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendite täitmisest, avaldatud 22.04.2009. – Council of Europe, Committee of Ministers: Supervision of the execution of judgments of the European Court of Human Rights - 2nd annual report 2008, p 18. Arvutivõrgus: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1538644&SecMode=1&DocId=1393816&Usage=2>.

¹⁴ Kriminaalmenetluse koodeksi, karistusseadustiku ja väärteomenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu (102 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus: <http://web.riigikogu.ee/ems/saros-bin/mgetdoc?itemid=032120012&login=proov&password=&system=ems&server=ragne11>.

regulatsiooni puudulikkust, on alust arvata, et just sätte suhtes algatatud põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus ajendas seadusandjat tegutsema. Väärteomenetluse seadustik jõustus koos karistusseadustikuga 1. septembril 2002 ning tegemist oli väga mahuka reformiga karistusõiguses. Võib eeldada, et kõnealune kaebeõigust piirav norm sattus värteomenetluse seadustikku eksituse tõttu. Seadusandja, mõistes puudujääki, aimas Riigikohtu võimalikku otsust ja soovis seda ennetada.

3. 3-4-1-20-07 (Kaebeõigus tsiviilkohtumenetluses hagi tagamata jätmise määruse peale)

9. aprillil 2008 tunnistas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium põhiseadusevastaseks ja kehtetuks tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 390 lõike 1 esimese lause ja § 660 lõike 1 osas, milles need ei võimalda edasi kaevata hagi tagamise taotluse rahuldamata jätmise määruse peale, millega arvati tasutud kaitsjon riigituludesse. Kõnealuste sätete kohaselt võis pool esitada määruskaebuse selliste maakohtu ja ringkonnakohtu määruste peale, millega kohus hagi tagamise taotluse rahuldab, ühe tagamisabinõu teisega asendas või hagi tagamise tühistas. Hagi tagamise taotluse rahuldamata jätmise määruse peale aga ei tulenenud normist määruskaebuse esitamise õigust.

Juba sama aasta sügisel, 1. oktoobril 2008 tuli Riigikohtu tsiviilkolleegiumil kohtuasja nr 3-2-1-71-08 lahendamisel lähtuda viidatud põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi lahendist. Tsiviilkolleegium leidis, et kuna endiselt oli kehtiv säte, mille järgi hagi tagamise avalduse rahuldamata jätmise korral arvatakse kaitsjon riigituludesse, siis tuleb võimaldada kaitsjoni tasunud isikule määruskaebuse esitamist ringkonnakohtule maakohtu määruse peale, millega jäeti hagi tagamise taotlus rahuldamata.

10. detsembril 2008 võttis Riigikogu vastu mahuka seadusepaketi, millega muudeti tsiviilkohtumenetluse seadustikku ja sellega seonduvaid seadusi. Muudatused jõustusid 1. jaanuaril 2009. Eelnõu esimesel lugemisel algatajapoolset ettekannet tehes märkis justiitsminister Rein Lang, et seaduse eesmärk on täpsustada ja paremini sätestada 1. jaanuaril 2006 jõustunud menetlusseadust¹⁵. Ministri sõnul olid eelnõu koostajad lähtunud ka seaduse pinnalt kahe aasta jooksul tekkinud arvestatava Riigikohtu praktikaga. Hoolimata arvukatest muudatustest, jäid Riigikohtu poolt osaliselt põhiseadusevastaseks ja kehtetuks tunnistatud § 390 lg 1 ja § 660 lg 1 sõnastus muutmata. Seadusandja noppis Riigikohtu otsusest täitmiseks välja vaid osa, milles rõhutatakse, et menetlusosalise õigused jäävad tõhusa kaitseta seetõttu, et hagi tagamise igakordsel taotlemisel tuleb tasuda kaitsjon, mille riigituludesse arvamist isikud seetõttu vaidlustada ei saa. Puuduse parandamiseks muutis seadusandja hoopis TsMS § 149 lõiget 5, mille tagajärjel hagi tagamise taotlemisel enam kaitsjoni tasuma ei pea. Ka kohtuasja menetluse käigus möönis seadusandja vaidlustatud regulatsiooni puudust, viidates toona parlamendis menetluses olnud tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõule, et tulevikus ei teki taotleja jaoks hagi tagamise taotluse esitamisest ja selle rahuldamata jätmisest enam negatiivset varalist tagajärge.

Võib küsida, kas Riigikohtu lahendit võib pidada täidetuks, kui resolutsioonis nimetatud sätete osas otseselt muudatusi pole tehtud, küll aga on lähtutud lahendi sisulisest

---

¹⁵ R. Lang. Ettekanne tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja sellega seotud seaduste muutmise seaduse eelnõu (194 SE) esimesel lugemisel. Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=steno&pkpkaupe=1&toimetatud=0&toimetamata=1&paevakord=1897#pk1897>.

motivatsioonist. Kuna hagi tagamise taotlemisel enam kautsjonit tasuma ei pea, pole sellesisuliste taotluste korduv esitamine enam takistatud ning menetlusosalised saavad oma õigusi tõhusalt kaitsta. Kuigi kohtuasja täitmise viisi ja tulemuse õigusselguse osas on kaheldavusi, on põhimõtteliselt seadusandja Riigikohtu lahendiga arvestanud. Riigikohtu lahendiga soovitud eesmärk on saavutatud ning kehtestatud on isikute kaebeõigust tagav põhiseadusega kooskõlas olev regulatsioon.

4. 3-1-1-88-07 (Kaebeõigus väärteomenetluses konfiskeerimisotsuse peale)

16. mail 2008 tunnistas Riigikohtu üldkogu põhiseadusevastaseks ja kehtetuks **väärteomenetluse seadustiku § 114 lg 1 p 2** osas, milles see säte ei võimalda menetlusvälisel isikul esitada maakohtule kaebust kohtuvälise menetleja üldmenetluse otsuse osa peale, millega konfiskeeritakse menetlusvälisele isikule kuuluv transpordivahend. Säte võimaldas kohtuvälise menetleja otsuse peale kaebuse esitada vaid menetlusosalisel.

Riigikohtu otsuse lõppjärelendus on küll kantud märkusena väärteomenetluse seadustikku kõnealuse sätte juurde, kuid sätte sõnastus on jäänud samaks. Seega formaalselt on põhiseaduslikkuse järelevalve lahend täidetud, kuid uue regulatsiooni väljatöötamisega on viivitatud, mis võib viidata poliitilisele soovimatusele Riigikohtu poolt väljatoodud probleemiga tegeleda. Õigusselguse põhimõttega oleks paremini kooskõlas, kui seadusandja täiendaks väärteomenetluse seadustikku, nii et sellest üheselt nähtuks, millistel alustel ja kuidas menetlusväline isik oma õigusi tema vara konfiskeerimisel kaitsta saab. Kuigi kohtud saavad lähtuda põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses kõnealusele sätele antud tõlgendustest, teeb õigustloova akti andmata jätmise keeruliseks lahendada menetlusvälise isiku kaebust talle kuuluva vara konfiskeerimisotsuse peale.

5. 3-1-1-86-07 (Riigi karistusvõimu delegeerimise lubamatus)

16. mail 2008 tunnistas Riigikohtu üldkogu põhiseadusevastaseks ja kehtetuks **ühistranspordiseaduse § 54¹¹ lg 3 ning väärteomenetluse seadustiku § 9 p 3 ja § 10 lg 5**, mille kohaselt ühistranspordis sõiduõigust tõendava dokumendita sõidu kui väärteo kohtuvälise menetleja on eraõiguslik juriidiline isik halduslepingu alusel. Riigikohus leidis, et süüteomenetluse ja sellega seonduva riigi karistusvõimu delegeerimine eraõiguslikule juriidilisele isikule on vastuolus põhiseadusega, sest tegemist on riigi tuumikfunktsiooniga.

Seadusandja ei ole pärast normide kehtetuks tunnistamist nende asemele uut regulatsiooni kehtestanud ega ka vastavat eelnõud algatanud. Põhiseadusevastase regulatsiooni kõrvaldamine ei takista üldises korras piletitä sõidu eest väärtegude menetlemist. Vastupidi, see, et seadusandja ei ürita uut sarnast regulatsiooni kehtestada, näitab, et Riigikohtu otsust peetakse autoriteetseks. Kehtetuks tunnistati vaid üks alternatiivne võimalus, kes võib olla väärtegude kohtuväliseks menetlejaks, kuid tavapärased kohtuvälised menetlejad säilitasid sellekohased seadusest tulenevad õigused. Eesti suuremate linnade praktika näitab ka, et väärteomenetluse seadust saab Riigikohtu lahendi valguses täiel määral rakendada, ilma et oleks tarvis seadust muuta.

6. 3-4-1-7-08 (Halduskohtute välistamine riigihankevaidluste lahendamise menetlusest)

8. juunil 2009 tunnistas Riigikohtu üldkogu põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks **riigihangete seaduse § 129 lõike 1**, mis andis Riigihangete Ameti juures asuva vaidlustuskomisjoni otsuse peale esitatava kaebuse lahendamise apellatsioonimenetluses ringkonnakohtule ning välistas halduskohtu esimeses astmes selliseid vaidlusi läbi vaatamast. Riigikohtu hinnangul oli selline regulatsioon vastuolus PS § 149 lõigetega 1 ja 2 ning PS § 146 esimese lausega koostoimes PS §-ga 4. Üldkogu leidis, et põhiseaduse kohaselt algab kõikide kohtuasjade arutamine esimesest kohtuastmest ning halduskohtu välistamine teatud liiki asjade arutamisest, andes vastav pädevus üle haldusorganile, kitsendab kohtuvõimu pädevust.

18. jaanuaril 2010 algatas Vabariigi Valitsus riigihangete seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu, mille § 1 punktidega 34 ja 37 pakuti välja võimalus riigihangete vaidlustusmenetluse Riigikohtu lahendile vastavalt põhiseadusega kooskõlla viimiseks.¹⁶ Eelnõu esialgne tekst nägi analoogselt väärtemenetluse regulatsiooniga ette nn hüppava kassatsiooni vaidlustuskomisjoni otsuse peale. Analüüsi valmimise ajaks on nimetatud sätted seaduseelnõust välja jäetud, kuna eelnõu algataja nõustus arvamuse esitajatega, et temaatika vajab põhjalikumat analüüsi ning arutelu Rahandusministeeriumis väljatöötatava riigihangete seaduse eelnõu raames. Seaduseelnõu algataja muudatusettepanek leidis eelnõu II lugemisel toetust.¹⁷ Seega, kuigi Riigikogu ei ole riigihangete seadust pärast Riigikohtu üldkogu 8. juuni 2009. a otsust muutnud, on ta näidanud üles tahet probleemiga tegeleda. Seadusandja kooskõlatuseks kuluv aeg on korrelatsioonis probleemi keerukusega.

Kohtupraktikas on aga RHS § 129 lg 1 põhiseadusevastaseks ja kehtetuks tunnistamine, kuid uue regulatsiooni andmata jätmine põhjustanud probleeme seoses vaidlustuskomisjoni pädevuse ja rolli sisustamisega halduskohtumenetluses. Riigikohtu halduskolleegium on selle kohta andnud tõlgenduse, mille kohaselt „*pärast Riigikohtu üldkogu 8. juuni 2009. a otsust tuleb RHS § 129 lg-t 2 tõlgendada selliselt, et vaidlustuskomisjoni otsuse peale toimub edasikaebamine halduskohtule. Eeltoodust tulenevalt on halduskohtumenetluses nagu ka vaidlustuskomisjonis vastustajaks riigihanke läbiviimise otsustanud Rakvere Linnavalitsus. Vaidlustuskomisjon ei ole halduskohtumenetluses menetlusosaline ja tal puudub seega ka apellatsioonkaebuse esitamise õigus.*“¹⁸ Seega järgib kohtupraktika põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses riigihangete seadusele antud tõlgendust.

7. 3-4-1-25-09 (Kaebeõiguse piiramine tsiviilkohtumenetluses hooneühistu otsuse vaidlustamise hagi riigilõivu tõttu)

15. detsembril 2009 tunnistas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium kehtetuks **tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 131 lg 2 ja lg 3 (ulatuses, milles viimases viidatakse lg-le 2) ning riigilõivuseaduse lisa 1 osas**, milles nähakse ette kohustus tasuda hooneühistu üldkoosoleku otsuse tühisuse tunnustamise hagilt riigilõivu 75 000 krooni. Kolleegium leidis, et kuna hooneühistu ei vasta oma põhiolemuselt traditsioonilisele äriühingule, mille

¹⁶ Riigihangete seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (665 SE). Arvutivõrgus: http://www.riigikogu.ee/?page=en_vaade&op=ems&eid=896065&u=20100419211844.

¹⁷ Samas, vt seaduseelnõu 665 SE 14. aprilli 2010 teise lugemise stenogramm. Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?op=steno&stcommand=stenogramm&pkpaupa=1&toimetatud=0&toimetamata=1&date=1271248195&paevakord=6163#pk6163>.

¹⁸ Riigikohtu halduskolleegiumi 4.03.2010 otsus nr 3-3-1-11-10, p 21.

põhieesmärk on saada majandustegevuse kaudu tulu, siis on ebaproportsionaalne tasuda 75 000 krooni riigilõivu hagilt, mille eesmärgiks ei ole traditsioonilise varalise hüve saamine. Umbes kuuekordse Eesti keskmise kuupalga ja 17kordse miinimumpalga suurune riigilõivu nõue muudab võimaluse hooneühistu otsuseid vaidlustada illusoorseks, ei võimalda tagada hooneühistu otsuste seaduslikkust ega kaitsta seeläbi ühistu liikmete huviseid.

Riigikohtu lahendit puudutavad märkused on sisse viidud kõigi 15. detsembri 2009 kehtetuks tunnistatud sätete juurde. Sellest juhiseist nende õigusnormide tõlgendamiseks lahendi täitmiseks esialgu küll piisab, kuid normi rakendamisel tõusetub küsimus, kui palju riigilõivu siis selliste juriidiliste isikute, mille eesmärgiks ei ole traditsioonilise varalise hüve saamine, organite otsuste vaidlustamisel maksma peaks. Seega õigusselguse huvides tuleks täiendada TsMS-i ja riigilõivuseadust vastavalt Riigikohtu tõlgendusele, nii et võimalus juriidilise isiku, mille eesmärgiks ei ole traditsioonilise varalise hüve saamine, organi otsuseid vaidlustada oleks tegelik, mitte pelgalt illusoorne.

(4) OMANDIREFORM

1. 3-3-1-63-05 ja 3-4-1-14-06 (Omandireformi aluste seadus ja 1941. a Saksa riigiga sõlmitud lepingute alusel Eestist lahkunud isikute õigused)

12. aprillil 2006 tunnistas Riigikohtu üldkogu kehtetuks **omandireformi aluste seaduse § 7 lg 3**, mis nägi ette, et Saksa riigiga sõlmitud lepingute alusel Eestist lahkunud isikutelt õigusvastaselt võõrandatud vara tagastatakse või kompenseeritakse riikidevahelise lepingu alusel. Kuna sellist lepingut ligi 15 aasta jooksul polnud sõlmitud, valitses nende ümberasuajate vara suhtes määramatus, kas see tuleb tagastada või kompenseerida ümberasunutele või võimaldada nendel pindadel elavatel üürnikel see erastada. Riigikohus lükkas otsuse jõustumise 6 kuud edasi, andmaks seadusandjale aega uue õigusliku regulatsiooni väljatöötamiseks. Otsuse kohaselt, kui 12. oktoobriks 2006 ei ole jõustunud ORAS § 7 lg-t 3 muutev või kehtetuks tunnistav seadus, jõustuks Riigikohtu otsus.

Nimetatud sätte oli Riigikohus juba neli aastat varem põhiseadusevastaseks tunnistanud (Riigikohtu üldkogu 28. oktoobri 2002 otsus asjas nr 3-4-1-5-02). Toona ei tunnistanud aga Riigikohus ORAS § 7 lõiget 3 kehtetuks, kuna ei soovinud teha poliitilist otsust. Riigikohus rõhutas, et ümberasuajatele kuulunud vara tagastamise või erastamise kohta peaks selge regulatsiooni välja töötama seadusandja. Vaatamata korduvatele tähelepanu juhtimistele¹⁹, jäi Riigikohtu 2002. a otsus aga täitmata. Sestap rõhutas Riigikohus oma 2006. a lahendis, et teistkordne piirdumine ORAS § 7 lg 3 põhiseadusevastasuse tuvastamisega, ilma sätet kehtetuks tunnistamata, ei aitaks kaasa olukorra lahendamisele. „*Aastaid kestnud põhiseadusevastase olukorra lõpetamiseks tuleb ORAS § 7 lg 3 tunnistada kehtetuks*“, oli Riigikohtu seisukoht.

¹⁹ „Riigikogu ei ole enam kui kahe ja poole aasta vältel leidnud endas otsustustahet põhiseadusevastane olukord lõpetada ja Riigikohtu otsuse täitmiseks võtta vastu regulatsioon, mis lõpetaks määramatuse ümberasunutele kuulunud vara tagastamise või kompenseerimise, aga ka erastamise suhtes.“ – Riigikohtu esimehe M. Raski ettekanne parlamendis 9. juunil 2005. Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/?id=113>.

„Möödunud aastate jooksul seadusandja sellekohast regulatsiooni, mis lõpetaks põhiseaduse vastase olukorra, vastu ei võtnud. /.../ Igasuguse regulatsiooni andmatajätmise kohtuotsuses märgitud tähtjaks on samuti seadusandja otsustus, kuid siinkõneleja arvates halvim, mida parlament võiks teha.“ – Riigikohtu esimehe M. Raski ettekanne parlamendis 8. juunil 2006. Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/?id=667>.

Parlament püüdis Riigikohtu 12. aprilli 2006 otsust täita. Selleks võeti 14. septembril 2006 vastu Eesti Vabariigi omandireformi aluste seaduse § 7 lõike 3 kehtetuks tunnistamise seadus. Vabariigi President jättis selle aga välja kuulutamata, sest leidis, et seadusemuudatus ei ole kooskõlas õigusselguse ja õiguskaitse põhiseadusliku põhimõttega. Seaduse muutmata kujul vastuvõtmise järel algatas president esitas Riigikohtule taotluse tunnistada seadus põhiseadusega vastuolus olevaks. 31. jaanuaril 2007 rahuldab Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium Vabariigi Presidendi taotluse ning tunnistab välja kuulutamata jäetud seaduse põhiseadusega vastuolus olevaks. Kolleegiumi arvates tagas seadus õiguse menetlusele vaid neile ümberasunutele, kelle õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise või kompenseerimise avaldus oli jäetud läbi vaatamata. Seaduses puudus tõhus regulatsioon, mis võimaldanuks ümberasunutel ja õigusvastaselt võõrandatud eluruumide erastamiseks õigustatud isikutel oma õigusi realiseerida. Kolleegiumi hinnangul ei lahendanud seadus põhiseaduspäraselt ORAS § 7 lõike 3 kehtetuks tunnistamisega seonduvaid õiguslikke küsimusi ja tekitas erinevaid ümberasunute gruppe ebavõrdselt koheldes pigem probleeme juurde.

Kuna ORAS § 7 lg-t 3 muutev või kehtetuks tunnistav seadus ei olnud Riigikohtu üldkogu 12. aprilli 2006. a lahendis antud 6-kuulise tähtaja jooksul jõustunud, tunnistab Riigikohus, et samast otsusest tulenevalt on ORAS § 7 lg 3 kehtetu alates 12. oktoobrist 2006. Kohus oli seisukohal, et ORAS § 7 lg 3 kehtetuse tagajärjeks on see, et Saksa riigiga sõlmitud lepingute alusel Saksamaale ümber asunutele kuulunud õigusvastaselt võõrandatud vara kuulub tagastamisele, kompenseerimisele või üürnikele erastamisele omandireformi aluste seadusega sätestatud üldistel alustel ja üldises korras. „*Selline õiguslik selgus võimaldab jätkata /.../ kassatsioonkaebuse menetlemist*“, leidis Riigikohus 6. detsembril 2006 ning rahuldab Eestist ümberasunud isikute kassatsioonkaebuse.

Kuna kehtetuks tunnistatud sätte asemele alternatiivset regulatsiooni ei kehtestatud, rõhutas Riigikohtu üldkogu 10. märtsi 2008 otsuses kohtuasjas nr 3-3-2-1-07 uuesti, et lähtuvalt põhiseaduse §-dest 13 ja 14 tulenevast õigusest korraldusele ja menetlusele, tuleb Saksamaale ümberasunutele kuulunud õigusvastaselt võõrandatud vara suhtes esitatud avaldusi hakata menetlema. Üldkogu andis suunise käsitleda kehtivuse kaotanud ORAS § 7 lg 3 alusel varem rahuldamata jäetud avalduste menetlemist mitte haldusmenetluse uuendamise, vaid uue menetluse alustamisena. Avalduste puhul, mida pole varem esitatud või mis on tagastatud ORAS § 7 lg 3 alusel läbivaatamatult, tuleb üldkogu otsuse kohaselt igal üksikul juhtumil kaaluda, kas avaldus on esitatud mõistliku aja jooksul. Nendest seisukohtadest juhindudes on Riigikohtu halduskolleegium mitmel korral sisuliselt läbi vaadanud ORAS § 7 lg 3 kehtetuks tunnistamise järgselt esitatud kassatsioonkaebusi ja teistmisavaldusi.²⁰

ORAS § 7 lg 3 kohtusaagat kokku võttes võib järeldada, et kuna seadusandja ei suutnud jõuda kõiki osapooli piisavalt rahuldavale poliitilistele kompromissile, tuli kohtul probleemile lahendus leida, lähtudes põhiseaduslikest väärtustest ning üldisest omandireformialasest seadusandlusest. ORAS § 7 lg 3 kehtetuks tunnistamisega leidis lahenduse pikaajaliselt vaidlusi tekitanud nn ümberasujatele kuulunud vara tagastamise küsimus. Seadusandja on põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuotsust ka aktsepteerinud ning asunud otsima järgmisi sobivaid ja proportsionaalseid meetmeid omandireformi lõpuleviimiseks.²¹

²⁰ Vt Riigikohtu halduskolleegiumi otsused 14.07.2007 kohtuasjas nr 3-3-2-2-07; 14.05.2008 kohtuasjas nr 3-3-1-99-06; 14.05.2008 kohtuasjas nr 3-3-1-23-08; 5.06.2008 kohtuasjas nr 3-3-1-32-07; 16.04.2009 kohtuasjas nr 3-3-1-7-09 ning 10.12.2009 kohtuasjas nr 3-3-1-84-09.

²¹ Selleks on Vabariigi Valitsus 21.03.2010 algatanud omandireformiga seonduvate seaduste muutmise seaduse (715 SE). Arvutivõrgus: http://www.riigikogu.ee/?page=en_vaade&op=ems&eid=960515&u=20100420032958.

2. 3-4-1-3-04 (Tehnorajatiste talumise kohustus)

30. aprillil 2004 leidis Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium, et kuigi **asjaõigusseaduse rakendamise seaduse § 15² lg-s 1 ja § 15⁴ lg-s 2** ette nähtud tehnorajatise talumiskohustuse regulatsioon on üldiselt põhiseadusepärase, tuleks seaduses ette näha rohkem tagatise maaomanikele ja võimaldada erinevate huvide kaalumist (p 36). Kolleegiumi hinnangul oli regulatsioon põhiseadusevastane osas, milles see ei võimaldanud tehnorajatise kõrvaldamist muul alusel kui üksnes juhul, kui tehnorajatis ei ole enam eesmärgipäraselt kasutusel. Rajatise omaniku tasu maksmisest vabastamist ei pidanud kohus mõõdukaks omandiõiguse piiranguks ning tunnistas kehtetuks AÕSRS § 15⁴ lg 2, mis vabastas tehnorajatise omaniku tasu maksmisest. Kehtetuks tunnistamise osas lükkas otsuse jõustumise kuue kuu võrra edasi, s.o kuni 30. oktoobrini 2004. Kolleegium märkis, et vajalikuks võib osutuda kogu tehnorajatise puudutava regulatsiooni terviklik korrigeerimine.

Põhiseadusvastaseks ja kehtetuks tunnistatud sätteid tuli Riigikohtu tsiviilkolleegiumil kohaldada mitmes kohtuasjas, enne kui seadusandja jõudis uue regulatsiooni vastu võtta. 29. oktoobri 2004 kohtuasjas nr 3-2-1-108-04 leidis tsiviilkolleegium, et kuna AÕSRakS § 15⁴ lg 2 oli tunnistatud põhiseadusega vastuolus olevaks, ei saa seda kohaldada, mistõttu hageja ei ole kohustatud võrguettevõtte tehnorajatist tasuta taluma. Hagejale tasu suuruse määramisel kasutas kohus analoogiat, nähes ette mõistliku hüvitise kinnisomandi kitsenduse eest. Kohtuasi saadeti tagasi ringkonnakohtule uueks läbivaatamiseks. Ka 15. mai 2006 kohtuasjas nr 3-2-1-43-06 pidi tsiviilkolleegium nentima, et vaatamata kahe aasta möödumisele Riigikohtu otsusest põhiseaduslikkuse järelevalve asjas, ei ole seadusandja regulatsiooni põhiseadusega kooskõlla viinud. Tsiviilkolleegium andis ringkonnakohtule juhised asja uueks läbivaatamiseks: „*Kui kohus leiab, et mahalaadimissõlm on tehnorajatis ja täidetud on ka muud selle talumiskohustuse eeldused (s.t tuvastatud tehnorajatise talumiskohustuse sätete asjassepuutuvus) ning asjakohaseid sätteid ei ole vahepeal põhiseadusega kooskõlla viidud, tuleb asja uuel läbivaatamisel kaaluda vastavate sätete tervikuna kohaldamata jätmist ja põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamist*“ (p 17).

Alles kolmandal aastal peale Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsust, 26. märtsil 2007 jõustus tsiviilseadustiku üldosa seaduse, asjaõigusseaduse, asjaõigusseaduse rakendamise seaduse, ehitusseaduse, planeerimisseaduse ja kinnisasja sundvõõrandamise seaduse muutmise seadus. Eelnõu seletuskirjas²² nimetati selle eesmärgina luua selge ja vastuoludeta tehnovõrkude ja -rajatiste ehitamist, talumist ja talumise eest tasumist puudutav regulatsioon, mis haakub üldise tsiviilõiguse kontekstiga, kuivõrd tehnorajatiste talumiskohustus kujutab endast omandi kitsendust. AÕSRS uues redaktsioonis ongi kinnisasja omaniku talumiskohustust piiratud ning talumiskohustuse puudumisel on võimaldatud nõuda tehnorajatise eemaldamist. Samuti on omandi kitsenduse talumise eest ette nähtud tasu, mida arvestatakse tagasiulatavalt alates 1. novembrist 2004, s.o Riigikohtu otsuse jõustumisele järgnevast päevast. Seega sai seadusemuudatusega Riigikohtu lahend täiel määral täidetud. Arvestades reformi mahtu ja keerukust (avaliku ja erahuvi pörkumine), pole seadusandja kooskõlastus võtnud ebamõistlikult kaua aega.

---

²² Tsiviilseadustiku üldosa seaduse, asjaõigusseaduse, asjaõigusseaduse rakendamise seaduse, ehitusseaduse, planeerimisseaduse ja kinnisasja sundvõõrandamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (1061 SE) ja seletuskiri. Arvutivõrgus: <http://web.riigikogu.ee/ems/saros-bin/mgetdoc?itemid=063480014&login=proov&password=&system=ems&server=ragne11>.

(5) SOTSIAALÕIGUS

1. 3-4-1-7-03 (Toimetulekutoetuse saajate ringi piiramine)

21. jaanuaril 2004 tunnistas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium põhiseadusevastaseks 1.01.2002 kuni 5.09.2003 kehtinud redaktsioonis **sotsiaalhoolekande seaduse § 22¹ lõike 4** osas, milles puudustkannatavatele inimestele ja perekondadele, kes kasutasid SHS § 22¹ lg-s 4 nimetatata eluruumi, toimetulekutoetuse määramisel ei võetud arvesse ega hüvitatud eluasemekulusid. Säte hõlmas abitaotlejaid, kelle kasutuses oli eluruumi üks tuba või osa toast, nt ühiselamus elavad üliõpilased, ning ei võimaldanud neil toimetulekutoetuse suuruse arvestamisel arvata isiku või perekonna netosissetulekust maha kulutusi selliste eluruumide kasutamise eest, mis ei vastanud sättes esitatud kriteeriumile.

Käsitleva sätte vastuolu põhiseadusega mõistis Riigikogu juba enne Riigikohtu lahendini jõudmist. Õiguskantsleri ettepanekust ajendatuna algatas Riigikogu sotsiaalkomisjon 15. mail 2003 sotsiaalhoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu. 5. septembril 2003 jõustunud SHS redaktsioonis kõrvaldati põhiseaduslik vastuolu ning võimaldati toimetulekutoetuse määramisel arvesse võtta ka nende inimeste eluasemekulusid, kes üürivad eluruumi, mille riik või kohaliku omavalitsuse üksus on andnud üürile elamispinda hädasti vajavale isikule või haridust omandavale isikule. Samuti võimaldati arvestada eraõigusliku juriidilise isiku eluruumis või muus ruumis elamiseks sõlmitud üürilepinguid ning üürilepinguid, mille esemeks on eluruum, mis on osa üürileandja enda poolt kasutatavatest eluruumidest.

1. jaanuaril 2009 jõustunud sotsiaalhoolekande seaduse redaktsioonis on seadusandja toimetulekutoetuse määramisel eluruumi kasutamise õiguslikuks aluseks olevate lepingute ringi veelgi laiendanud – arvestatakse ka toetatud elamise teenuse osutamise käigus teenust saama õigustatud isikuga sõlmitud hoolekandeesutuse ruumi üürilepingut. Seega on käesoleva kaasuse puhul seadusandja kooskõlastav tegevus olnud eeskujulik.

2. 3-2-1-143-03 (Ravikindlustushüvitise tasumise kohustus lisaks sotsiaalmaksule)

17. juunil 2004 tunnistas Riigikohtu üldkogu põhiseadusevastaseks 1.01.2001 kuni 1.10.2002 kehtinud redaktsioonis **Eesti Haigekassa seaduse § 4 lõike 2**, milles sätestati sotsiaalmaksu maksimisega viivituses oleva isiku kohustus tasuda lisaks sotsiaalmaksule ka haigekassa poolt makstud ravikindlustushüvitise summad. Riigikohus leidis, et tegu oli põhiseaduse §-ga 32 vastuolus oleva omandiõiguse ebaproportsionaalse piiranguga. „*EHS § 4 lg-s 2 sätestatud abinõu pole vajalik eesmärgi saavutamiseks, sest eesmärk on saavutatav sotsiaalmaksumaksjat vähem koormavalt*“, märkis Riigikohtu üldkogu.

Enne Riigikohtu üldkogu lahendit võttis seadusandja vastu ravikindlustuse seaduse, mis jõustus 1. oktoobril 2002 ning mis muu hulgas muutis ka Eesti Haigekassa seaduse vaidlustatud sätet. Muudatus oli täpsustava iseloomuga ega vabastanud sotsiaalmaksuvõlglast kohustusest tasuda sotsiaalmaksule lisaks haigekassa poolt makstud ravikindlustushüvitise summasid. Ka vahepealsetes seadusemuudatustes, kui Riigikohus juba vaagis EHS § 4 lg 2 põhiseaduspärasust, jäi seadusandja endale kindlaks ega muutnud vaidlustatud regulatsiooni sisuliselt – kohtuasja menetlemise ajal oli Riigikogu seisukohal, et see on põhiseaduspärane.

Pärast Riigikohtu lahendi jõustumist aga võttis Riigikogu vastu ravikindlustuse seaduse ja Eesti Haigekassa seaduse muutmise seaduse, mis jõustus 1. jaanuaril 2005. Seadusega

tunnistati Eesti Haigekassa seaduse § 4 lõige 2 kehtetuks. Sellega täitis seadusandja Riigikohtu üldkogu otsuse.

3. 3-4-1-33-05 (Vanemahüvitise maksmisest keeldumine)

20. märtsil 2006 tunnistas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium põhiseadusevastaseks ja kehtetuks **vanemahüvitise seaduse § 3 lg 7 teise lause** osas, milles see nägi ette, et isikule määratud vanemahüvitist vähendatakse talle tööandja süül vanemahüvitise maksmise kuul välja makstud varem saamata jäänud töötasu tõttu. Vaidlustatud sätte kohaselt ei makstud hüvitist, kui hüvitise maksmise kalendrikuul saadud tulu ületas viiekordset hüvitise määra.

22. veebruaril 2007 võttis Riigikogu vastu vanemahüvitise seaduse muutmise seaduse, mis jõustus 1. septembril 2007. Seadusega lisati vanemahüvitise seadusele §-le 3 lõige 7¹, mille kohaselt hüvitise vähendamist ei rakendata muuhulgas esimesel hüvitise maksmise kalendrikuul eelmiste kalendrikuude eest saadud tulu osas, samuti mitte enne vanemahüvitisele õiguse tekkimist saamata jäänud tulu osas, mis makstakse välja vanemahüvitise maksmise kalendrikuul, kui hiljem maksmine toimus sotsiaalmaksu maksja süül. Seaduseelnõu seletuskirjas²³ viidati Riigikohtu lahendile ning elnõu algataja sotsiaalminister märkis, et Riigikohtu lahendit on elnõu väljatöötamisel arvesse võetud.²⁴

Vaadeldava seadusesätte rakendamise kohta on olemas ka märkimisväärne madalama astme kohtute praktika. Kuigi Riigikohus leidis kõnealuses otsuses nr 3-4-1-33-05, et VHS § 3 lg 7 ei ole vastuolus õigusselguse põhimõttega, on selle tõlgendamisel esinenud mõningaid erimeelsusi. Valdavas enamuses kohtulahendites²⁵ leitakse, et VHS § 3 lg 7 esimeses lauses kasutatud sõna „teenib“ all tuleb mõista hüvitise maksmise kuul teenitud, mitte aga hüvitise maksmise kuul väljamakstud summasid. Seega hüvitise vähendamise üheks tingimuseks on, et isik töötab kalendrikuul, mille eest hüvitist makstakse. Kui kaebajale maksti tasu varem tehtud töö eest välja küll vanemahüvitise maksmise kuul, kuid puudub alus väita, et tulu teeniti hüvitise maksmise kuul, pole vanemahüvitise saaja VHS § 3 lg 7 mõttes sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu hüvitise saamise kuul teeninud ning pensioniametil pole õigus vanemahüvitist kinni pidada. Teistsugusele seisukohale on jäänud ringkonnakohus otsuses²⁶, milles leiti, et kuigi apellant sai vanemahüvitise maksmise perioodil kätte tasu varem tehtud töö eest, oli pensioniameti otsus vähendada vanemahüvitist õigustatud, kuna töötasu ei jäänud varem saamata tööandja süü tõttu. „*Hüvitise määramisel ja maksmisel pole tähtis mitte reaalse töö tegemise aeg, vaid oluline on tulu väljamaksmise ja sotsiaalmaksuga maksustamise aeg*“, leidis ringkonnakohus. Pole selge, kas vanemahüvitise seaduse viidatud sätte erinev tõlgendamine on põhimõttelist laadi või on tegemist üksiku juhuslikku laadi erandiga. Seega on Riigikohtu lahendist tulenev VHS § 3 lg-te 7 ja 7¹ rakendamise praktika veel kujunemisjärgus.

²³ Vanemahüvitise seaduse muutmise seaduse elnõu (1085 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus: <http://web.riigikogu.ee/ems/saros-bin/mgetdoc?itemid=070090008&login=proov&password=&system=ems&server=ragne11>.

²⁴ J. Aab. Ettekanne seaduseelnõu (1085 SE) esimesel lugemisel 13. veebruaril 2007. Arvutivõrgus: <http://web.riigikogu.ee/ems/stenograms/2007/02/t07021305-07.html>.

²⁵ Vt Tartu Ringkonnakohtu 10.05.2006 otsus kohtuasjas nr 3-05-483 ning Tallinna Ringkonnakohtu otsused 15.03.2007 kohtuasjas nr 3-05-523 ja 14.05.2007 kohtuasjas nr 3-06-1453. Lisaks tugineb Riigikohtu otsuses nr 3-4-1-33-05 antud VHS § 3 lõike 7 tõlgendusele ka Tallinna Halduskohtu 30.06.2006 otsus nr 3-06-59.

²⁶ Vt Tartu Ringkonnakohtu 29.02.2008 otsus kohtuasjas nr 3-07-1649.

4. 3-4-1-8-08 (Kohustusliku sõjaväeteenistuse aja arvamine pensionistaaži hulka)

30. septembril 2008 tunnistas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks **riikliku pensionikindlustuse seaduse § 28 lg 2 p 3** osas, milles see ei võimaldanud pensioniõigusliku staaži hulka arvata kohustusliku sõjaväe- või asendusteenistuse aega, kui isik elas Eestis enne ja pärast väljaspool Eestit toimunud sõjaväe- või asendusteenistusse suunamist ning on omandanud Eestis 15-aastase pensionistaaži. Kõnealune säte võimaldas pensioniõigusliku staaži hulka arvata kohustusliku sõjaväeteenistuse ja asendusteenistuse aja vaid siis, kui isik suunati teenistusse Eestist.

Juba vähem kui kuu aja pärast, 22. oktoobril 2008 võttis Riigikogu vastu riikliku pensionikindlustuse seaduse, riiklike peretoetuste seaduse ja teiste sotsiaalkindlustushüvitisi ning sotsiaaltoetusi käsitlevate seaduste muutmise seaduse, mis jõustus 23. novembril 2008. Sellega tunnistati RPKS kõnealune säte kehtetuks. Paragrahvile 28 lisati lõige 5, mille alusel pensioniõigusliku staaži hulka arvatakse kohustusliku sõjaväeteenistuse ja asendusteenistuse aeg siis, kui isik elas enne ja pärast väljastpoolt Eestit teenistusse suunamist Eestis ja tal on vähemalt 15 aastat Eestis omandatud pensionistaaži ning mõni muu riik ei maksa nimetatud staaži eest pensioni. Eelnõu seletuskirja²⁷ kohaselt tehti vastavad muudatused õiguselguse huvides. Riigikogu istungil eelnõud tutvustades märkis Riigikogu sotsiaalkomisjoni liige Tõnis Kõiv, et RPKS § 28 lg 5 lisatakse tulenevalt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 30. septembri 2008 otsusest, viimaks säte kooskõlla põhiseadusega.²⁸ Seega on seadusandja antud kaasuse puhul kiiresti täitnud põhiseaduslikkuse järelevalve kohtu lahendi.

Samas kohtupraktikas on peale riikliku **pensionikindlustuse seaduse § 28 lg 2 p 3** kehtetuks tunnistamist olnud Riigikohtu ja madalama astme kohtute vahel erimeelsusi selles osas, milline mõju on põhiseaduslikkuse järelevalve otsusel pensioniameti tegevusele. Vastus sõltub sellest, kas kohtu hinnangul on Riigikohtu otsusel, millega seadus või selle säte tunnistatakse põhiseadusevastasuse tõttu kehtetuks, tagasiulatuv jõud või ei. Viidates Riigikohtu üldkogu 10. märtsi 2008 otsusele nr 3-3-2-1-07, kinnitas Riigikohtu halduskolleegium 11. märtsi 2010 otsuses nr 3-3-1-2-10 taaskord, et seadusesätte kehtetuks tunnistaval otsusel on tagasiulatuv jõud (p 19). Halduskolleegium saatis kohtuasja nr 3-3-1-2-10 pensioni ümberarvutamise kaebuse aluseks olevate faktiliste asjaolude tuvastamiseks halduskohtule uueks läbivaatamiseks (p –d 25-26).

(6) MAKSUD JA MUUD AVALIK-ÕIGUSLIKUD RAHALISED KOHUSTUSED

1. 3-4-1-9-07 (Kohtutäituri lisatasu)

15. juunil 2007 tunnistas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium põhiseadusevastaseks ning kehtetuks **kohtutäituri seaduse § 25²¹** osas, milles see näeb ette kohtutäituri lisatasu kinnisasja arestimistoimingu eest 0,5% arestitava kinnisasja väärtusest.

²⁷ Riikliku pensionikindlustuse seaduse ja riiklike peretoetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu (267 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus: [http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=emsplain&content_type=application/msword&file_id=306224&file_name=riikliku%20pensionikindlustuse%20..%20seletuskiri%20\(268\).doc&file_size=147584&mnssk=267+SE&fd=](http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=emsplain&content_type=application/msword&file_id=306224&file_name=riikliku%20pensionikindlustuse%20..%20seletuskiri%20(268).doc&file_size=147584&mnssk=267+SE&fd=).

²⁸ T. Kõiv. Ettekanne seaduseelnõu 267 SE teisel lugemisel, 15. oktoobril 2008. Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?op=stenoplain&stcommand=terviktekstpaevakord&isikId=13924&paevakordId=2781&istungId=551>.

Vaidlusaluse sätte kohaselt oli kohtutäituril võlgniku kinnisasja arestimistoimingu sooritamise eest õigus lisatasule arestitava vara väärtusest poolele protsendile, kui arestimistoiming toimus väljaspool bürood. Kolleegiumi hinnangul ei olnud lisatasu mõõdukas täitemenetluse võlgniku omandiõiguse piirang ning oli seetõttu vastuolus PS § 32 lõikega 3 koosmõjus PS §-ga 113.

9. detsembril 2009. a võttis Riigikogu vastu kohtutäituri seaduse, mis jõustus 1. jaanuarist 2010. Uus seadus muudab ka kohtutäituri lisatasu: §-de 44 ja 47 kohaselt arvestatakse väljaspool bürood tehtava arestimistoimingu eest, mis seisneb nii võlgniku valduses olevate vallasasjade kui kinnisasjade arestimises, kohtutäituri lisatasu kindla tasumääraga tunnitasu, mille suuruseks on 300 krooni alates teisest tunnist. Kuigi kohtutäituri seaduse eelnõus²⁹ ei toodud otseselt välja, kas muudatus lähtub Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 15. juuni 2007 otsusest; paistab, et eelnõu algataja on püüdnud just kehtetuks tunnistatud kohtutäituri lisatasu sätte asemele välja pakkuda alternatiivset regulatsiooni. Kuna seadusandja menetles uut kohtutäituri seaduseelnõud tervikuna, võib rohkem kui kaheaastast Riigikohtu lahendi täitmiseks kulunud aega pidada mõistetavaks.

2. 3-4-1-12-07 (Etenduste ja kontsertide piletite käibemaksusoodustus)

26. septembril 2007 tunnistas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium põhiseadusevastaseks ning kehtetuks **käibemaksuseaduse § 15 lg 2 p 6** osas, mis nägi ette tingimuse, et riigi-, valla- või linnaeelarvest või Eesti Kultuurkapitalilt saadavad vahendid peavad etenduste ja kontsertide piletite suhtes 5%-lise käibemaksumäära rakendamiseks moodustama etendust või kontserti korraldava etendusasutuse kalendriaasta eelarvetulust vähemalt 10 protsenti. Seega tuvastas Riigikohus ebavõrdse kohtlemise nende etendusasutuste ja kontrserdikorraldajate kahjuks, kelle tegevuskulud riigieelarve ei katnud.

Seadusandja reageeris kolleegiumi otsusele 1. jaanuaril 2009 jõustunud tulumaksuseaduse, käibemaksuseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seadusega, millega kaotati kõikide etenduste ja kontsertide piletite suhtes kehtinud käibemaksusoodustuse sootuks ära. Seaduseelnõu seletuskirjas³⁰ Riigikohtu lahendile nr 3-4-1-12-07 küll ei viidata, kuid maksusoodustuste vähendamisega võetakse Riigikohtu lahendiga kooskõlas olev suund maksujate võrdse kohtlemise tagamiseks.

3. 3-4-1-15-07 (Vedelkütuse varumakse tasumise menetlus)

8. oktoobril 2007 tunnistas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks **vedelkütusevaru seaduse kuni 30.11.2006 kehtinud redaktsiooni § 9 ning § 8 lg 2** osas, milles need ei taganud piisavalt tõhusat varumakse tasumise menetlust. Kõnealused sätted reguleerisid kütuse importija poolt riikliku

²⁹ Kohtutäituri seaduse eelnõu (462 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus: [http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=emsplain&content_type=application/rtf&u=20100420080123&file_id=595430&file_name=Kohtut%C3%A4ituri%20seadus%20seletuskiri%20\(463\).rtf&file_size=456937&mnsensk=462+SE&etapp=06.04.2009&fd=03.03.2010](http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=emsplain&content_type=application/rtf&u=20100420080123&file_id=595430&file_name=Kohtut%C3%A4ituri%20seadus%20seletuskiri%20(463).rtf&file_size=456937&mnsensk=462+SE&etapp=06.04.2009&fd=03.03.2010).

³⁰ Tulumaksuseaduse, käibemaksuseaduse ning riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (347 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus: [http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=emsplain&content_type=application/msword&u=20090927225947&file_id=409315&file_name=tulumaksu,%20k%C3%A4ibemaksu%20jt%20seletuskiri%20\(348\).doc&file_size=58368&mnsensk=347+SE&etapp=25.09.2008&fd=04.03.2009](http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=emsplain&content_type=application/msword&u=20090927225947&file_id=409315&file_name=tulumaksu,%20k%C3%A4ibemaksu%20jt%20seletuskiri%20(348).doc&file_size=58368&mnsensk=347+SE&etapp=25.09.2008&fd=04.03.2009).

kütusevaru haldamiskulude katteks varumakse tasumist. Vedelkütusevaru seaduse § 9 sätestas maksukohuslase, maksekohustuse tekkimise aja, makse tasumise tähtajad, viivise tekkimise aja ning määra. Maksu tasumisega ülemäärase viivitamise eest andis seadus Majandus- ja Kommunikatsiooniministriumile õiguse kustutada kütuse importija registreering. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium leidis, et nimetatud sätted ei konkretiseerinud haldusõiguse üldpõhimõtteid realiseerimiseks vajaliku tasemeni ning vedelkütusevaru seaduse vastava menetluse eripära arvestades polnud vajalik regulatsioon saavutatav ka haldusmenetluse seaduse sätteid kohaldades. Kuna menetluse tulemusi ei fikseeritud motiveeritud haldusaktis ning puudus vaidmenetluse õiguslik regulatsioon, ei vastanud vedelkütusevaru makse menetlus hea halduse põhimõtetele ega taganud isiku põhiseaduslikku õigust menetlusele.

Enne kõnealust Riigikohtu lahendit võttis Riigikogu vastu vedelkütusevaru seaduse, maksukorralduse seaduse ja vedelkütuse seaduse muutmise seaduse, mis jõustus 1. detsembril 2006. aastal. Ehkki seadusega muudeti ka vedelkütusevaru seaduse vaidlustatud sätteid – § 8 lõiget 2 ning § 9 –, ei erine kehtiv seadus menetlusreeglite osas olulisel määral vedelkütusevaru seaduse vaidlustatud redaktsioonist. Tekkinud ebakohasusele juhtis põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium ka oma 8. oktoobri 2007 otsuses tähelepanu (p 20). Märkusele vaatamata pole seadusandja enam kui kahe aasta jooksul vedelkütusevaru seaduse küsitavaid paragrahve muutnud ega ka vastavat eelnõu algatanud.³¹ Seega siinkohal on tegemist näitega seadusandja passiivsest suhtumisest Riigikohtu lahendisse. Ka ei nähtu kohtulahendite andmebaasidest, et ettevõtjad oleks nimetatud sätteid hiljem uuesti vaidlustanud.

4. 3-4-1-18-07 (Pakendiaktsiisi maksuobjekt)

26. novembril 2007 tunnistas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium formaalselt põhiseadusega vastuolevaks **pakendiaktsiisi seaduse 27.07.2000 kuni 31.12.2004 kehtinud redaktsiooni § 2 p 7**, mis volitas rahandusministrit kehtestama karastusjoogi pakendiaktsiisi maksuobjekti. Ühtlasi tunnistas kolleegium samal ajavahemikul põhiseadusevastaseks olnuks nimetatud volituse alusel antud rahandusministri 7.03.1997 määruse nr 24, millega kinnitati „Eesti kaupade nomenklatuuri rubriigid, millesse kuuluvad karastusjoogid”. Kolleegium arvates riivas rahandusministrile antud volitus kehtestada karastusjoogi pakendiaktsiisi maksuobjekt põhiseaduse § 113 kaitseala ning selline üldise maksupõhiõiguse riive oli formaalselt põhiseadusevastane.

Pärast Riigikohtu lahendit võttis Riigikogu vastu pakendiseaduse ja pakendiaktsiisi seaduse muutmise seaduse, mis jõustus 31. mail 2008. Seadusega muudeti pakendiaktsiisi seaduse § 2 punkti 7, milles defineeriti karastusjook viitega EÜ nõukogu määrusele 2658/87/EMÜ tariifi- ja statistikanomenklatuuri ning ühise tollitariifistiku kohta. Seaduseelnõu seletuskirjas³²

³¹ Varumakse nõudmise õigusliku aluse ebaselgusele viitab ka Riigikontrolli 13. juuli 2009 aruanne Riigikogule. Majandus- ja Kommunikatsiooniministrium vastas Riigikontrolli soovitusel algatada seaduseelnõu, et Riigikohtu otsusega kooskõlas olev varumakse kogumist reguleeriv seaduseelnõu on valmimas ja saadetakse kooskõlastusringile 2009. a juulikuus. – Riigi vedelkütusevaru moodustamine ja haldamine. Arvutivõrgus: http://www.riigikontroll.ee/upload/failid/ka_40045_vedelkütusevaru_moodustamine_ja_haldamine_13.7.2009_a_valik_lopp.pdf, lk 17-18.

³² Pakendiseaduse ja pakendiaktsiisi seaduse muutmise seaduse eelnõu (195 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus: [http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=emsplain&content_type=application/msword&u=2009092800004_9&file_id=242783&file_name=Pakendiseaduse%20seletuskiri%20\(196\)l.doc&file_size=211456&mnsensk=195+SE&etapp=13.02.2008&fd=24.09.2009](http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=emsplain&content_type=application/msword&u=2009092800004_9&file_id=242783&file_name=Pakendiseaduse%20seletuskiri%20(196)l.doc&file_size=211456&mnsensk=195+SE&etapp=13.02.2008&fd=24.09.2009).

puudub otsene viide Riigikohtu lahendile, kuid selles tõdetakse, et senise regulatsiooni asemel on õigem sätestada maksualased piirangud, st määratleda karastusjookide mõiste pakendiaktiisi seaduses. Seega on muudatus kooskõlas Riigikohtu lahendi mõttega.

5. 3-4-1-6-08 (Lennundusseaduse alusel makstavad kontrolli kulud)

1. juulil 2008 tunnistas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks **lennundusseaduse § 7¹ lg 2 teise lause** osas, milles see ei taganud kehtestatud avalik-õiguslike rahalise kohustuse elementide kindlaksmääramist kooskõlas PS §-s 113 sätestatud seadusereservatsiooniga. Nimetatud säte pani 26.04.2004 kuni 7.02.2007 kehtinud redaktsioonis ettevõtjatele kohustuse tasuda kulud, mis on seotud tsiviilõhusõidukite lennukõlblikkuse tuvastamise ning lennuettevõtjate ja hooldusorganisatsioonide siseriiklike ja rahvusvahelistele nõuetele vastavuse kontrollimisega, kuid ei määranud kindlaks selle kohustuse nõutavaid elemente.

Seadusandja oli lennundusseadust muutnud kiireloomulisena juba enne seda, kui Tallinna Ringkonnakohus algatas Riigikohtus põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses konkreetse normikontrolli. Selle põhjusena toodi seaduseelnõu seletuskirjas³³ välja vajadus täita õigeaegselt Euroopa Liidu liikmesriikidele pandud kohustused. Kuid ka selles, 7. veebruaril 2007 jõustunud seadusemuudatuses ei olnud lennuettevõtjate kulude tasumise kohustuse elemente täiendavalt kindlaks määratud ega täpsustatud. Riigikohtu 1. juuli 2008 otsuses selle kohta midagi ei mainita. Peale Riigikohtu vaadeldavat otsust on lennundusseadust veel mitmel korral muudetud, kuid ka kehtiv lennundusseadus (§ 7¹ lg 3) näeb ette, et tsiviilõhusõiduki nõuetele vastavuse kontrolli teostamise kulud tasub ettevõtja, ent ei täpsusta selle kohustuse elemente. Seega pole seadusandja Riigikohtu lahendit korrektselt täitnud.

Riigikohtu halduskolleegium kinnitas 12.11.2008 otsuses kohtuasjas nr 3-3-1-48-08 põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi seisukohta otsuses nr 3-4-1-6-08, jättes seepärast uuesti hindamata LennS § 7¹ lõike 2 teise lause põhiseaduspärasuse (p 12). Halduskolleegium tunnistas, et Lennuamet tekitas ettevõtjale põhiseadusevastaseks ja kehtetuks tunnistatud LennS § 7¹ lõike 2 alusel esitatud arvega vaidlusaluse rahasumma maksmise nõudmisega õigusvastase kahju (p 15).

6. 3-4-1-14-09 (Tuletorni- ja jäämurdetasude sissenõudmine)

20. oktoobril 2009 tunnistas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium põhiseadusega vastuolus olnuks **kaubandusliku meresõidu koodeksi § 6 p 1 alap 13 kuni 24.04.2004 kehtinud redaktsiooni**, Vabariigi Valitsuse 7.01.1997 määruse nr 1 p 13 osaliselt, ning selle alusel antud teede- ja sideministri 12.12.2001 määruse nr 113. Kolleegium leidis, et kuna KMSK § 6 p 1 alap-s 13 delegeriti tuletorni- ja jäämurdetasu kehtestamine Vabariigi Valitsusele, kes võis volituse edasi anda teede- ja sideministrile, ning tuletorni- ja jäämurdetasu maksmise kohustust reguleeris teede- ja sideministri määrus, riivas vaidlusalune regulatsioon PS § 113 kaitseala ning oli seetõttu formaalselt vastuolus PS § 3 lõike 1 esimese lausega ja PS §-ga 113, samuti PS § 94 lõikega 2. Kuna KMSK § 6 punkti 1 alapunkti 13 alusel antud määrused olid põhiseadusega vastuolus, siis tunnistas kolleegium põhiseadusega

33 Lennundusseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (1036 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus: <http://web.riigikogu.ee/ems/saros-bin/mgetdoc?itemid=063250006&login=proov&password=&system=ems&server=ragne11>.

vastuolus olevaks ja kehtetuks ka selle kohustuse tagantjärele sundtäitmist ette nägeva **meresõiduohutuse seaduse § 95² lõike 1 esimese lause osa** "*kaubandusliku meresõidu koodeksi 2004. aasta 24. aprillini kehtinud redaktsiooni § 6 punkti 1 alapunktis 13 ettenähtud tuletorni- ja jäämurdetasude ning*".

Märkus põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 20. oktoobri 2009 lahendiga kehtetuks tunnistatud sõnade kohta on sisse viidud MSOS § 95² lõike 1 järele; kehtetuks tunnistatud lauseosa ise on kustutatud. Sellega on Riigikohtu lahend ka täidetud, sest põhiseadusevastaseks ja kehtetuks tunnistatud regulatsiooni enam kohaldada ei saa. Lisaks on Riigikogus 11. jaanuarist 2010 menetlemisel meresõiduohutuse seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (653 SE). Eelnõu seletuskirjas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 20. oktoobri 2009 lahendile ei viidata, kuid mainitakse, et seaduseelnõu täpsustab meresõiduohutuse alaseid nõudeid ning vastutust ja trahve seaduse rikkumise korral.³⁴

(7) KAALUTLUSÕIGUSE SISUSTAMINE

1. 3-3-1-60-03 (Välismaalasele relvaloa väljastamise eeldusena tööloa olemasolu)

25. veebruaril 2004 tuvastas Riigikohtu üldkogu **relvaseaduse § 30 lg 2** põhiseadusevastasuse osas, mis seadis tähtajalise elamisloa alusel Eestis viibiva välismaalase suhtes jahipidamise eesmärgil jahipüüsi omamise tingimuseks tööloa olemasolu, samuti osas, mis seadis tingimuseks alalise elukoha järgse riigi pädeva asutuse poolt seda liiki relva kohta antud relvaloa olemasolu. Riigikohus tunnistas sätte kehtetuks, ent lükkas otsuse jõustumise nelja kuu võrra edasi, võimaldamaks seadusandjal kehtestada kohane regulatsioon. Nimelt oleks sätte kohese kehtetuks tunnistamise korral tekkinud välismaalastel, kes ei oma alalise elukoha järgse riigi relvaluba, Eestis relva omamise õigus lihtsustatud korras – ilma eksamit sooritamata ning ilma, et oleks kontrollitud nende tervislikku seisundit. See oleks viinud ebavõrdse kohtlemise nende isikute suhtes, kellel on relvaluba võimalik saada vaid üldkorras ning ohtu oleks sattunud relva omamise piirangute legitiimne eesmärk. Otsuse jõustumise edasilükkamist taotles ka Riigikogu õiguskomisjon. Seega jõustus otsus 25. juunil 2004.

28. juunil 2004 võttis Riigikogu vastu relvaseaduse muutmise seaduse, mis jõustus tagasiulatuvalt 25. juunil. Seadusega anti Eestis elamisloa alusel viibivale välismaalasele, kellel puudub teise riigi pädeva asutuse väljastatud relvaluba, võimalus soetada, omada ja vallata teatud relvi (sporditulirelva, pneumo-, heit- ja külmrelva, välja arvatud kumminui, vastava spordialaga tegelemiseks, jahitulirelva jahipidamiseks, gaasirelva ja sileraudset püüsi turvalisuse tagamiseks), kui tal on relvaseaduses ettenähtud üldistel alustel ja korras Eestis antud relvaluba. Tähtajalist elamisloa omavale välismaalasele antava relvaloa kehtivusaeg ei tohi aga relvaseaduse § 34 lg 8¹ kohaselt ületada tema elamisloa kehtivusaega. Elamisloa kehtetuks tunnistamise korral tunnistatakse ka relvaluba kehtetuks. Samuti kaotati põhiseadusevastaseks tunnistatud tööloa omamise tingimus. Alates 1. augustist 2008 kehtiva relvaseaduse redaktsiooni kohaselt on võimalus saada Eestis välja antud relvaluba antud lisaks elamisloa alusel Eestis viibivatele välismaalastele ka neile, kes elavad siin elamisõiguse alusel. Seega on seadusandluses tehtud Riigikohtu otsusega arvestavad muudatused.

³⁴ Meresõiduohutuse seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (653 SE). Arvutivõrgus: http://www.riigikogu.ee/?page=en_etapid&op=ems&eid=886962&u=20100420102930.

2. 3-4-1-9-04 (Elamisloa andmisest keeldumisel kaalutusõiguse puudumine)

21. juunil 2004 leidis Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium, et **välismaalaste seaduse § 12 lg 4 p 1 ja § 12 lg 5** on põhiseadusevastased osas, milles need ei näe pädevale riigiasutusele ette kaalutusõigust elamisloa andmisest keeldumisel valeandmete esitamise tõttu. Kolleegium neid sätteid kehtetuks aga ei tunnistanud.

Konkreetsed põhiseadusevastaseks tunnistatud sätteid seadusandja muutnud ei ole. Ei seaduse algusosa ega ka konkreetsete sätete juurde pole lisatud ka märkust Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve viidatud otsuse kohta.³⁵ Seaduse üldsätetesse on küll lisatud viide haldusmenetluse seaduse kohaldumisele välismaalaste seaduses ettenähtud haldusmenetlusele, välja arvatud viisamenetlusele (§ 1 lõiked 3 ja 4). Seda ei saa siiski pidada piisavaks lahenduseks, sest hea halduse tavast kinnipidamine ei võimalda kõrvale jätta seaduses sisalduvaid imperatiivseid keelde. Kohtuotsusest on möödunud juba üle 5 aasta, mis selle lahendi kooskõlastamiseks ilmselgelt liiga pikk, mis näitab seadusandja tegevusetust.

Sarnase kaebuse uuesti esitamisel peaks kohtud siiski kaasuse lahendama Riigikohtu otsusest lähtudes, sest põhiseaduse § 152 1. lause kohaselt tuleb põhiseadusega vastuolus olev seadus või muu õigusakt jätta kohaldamata. Sellise kohtuasja lahenduskäiku oleks huvitav jälgida, kuid kahjuks ei nähtu kohtulahendite andmebaasides näiteid välismaalaste seaduse § 12 lg 4 p 1 ja § 12 lg 5 hilisema rakendamise kohta.

3. 3-4-1-16-08 (Relvaloa andmisest keeldumisel kaalutusõiguse puudumine)

26. märtsil 2009 tunnistas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium **relvaseaduse § 43 lg 1 p 2** põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks osas, milles see ei võimalda politseiprefektuuril arvestada kahtlustatava või süüdistatava relvasoetamisloa või relvaloa kehtivuse peatamisel kahtlustatava või süüdistatava isikuga ja kahtlustuse või süüdistuse sisuks olevate asjaoludega. Kui tegemist on kriminaalmenetlusega, mille ese ei ole elu- või tervisevastane kuritegu ega esine muid relva kuritarvitamise ohtu kujutavaid asjaolusid, pole relva soetamisloa või relvaloa kehtivuse kohustuslikus korras peatamine mõõdukas abinõu teiste isikute elu ja tervise kaitsmiseks. Kolleegium lisas, et „*kõige paremini tagab ühelt poolt inimeste elu ja tervise kaitse ja teiselt poolt kahtlustatava või süüdistatava üldise vabaduspõhiõiguse kaitse, kui seaduse rakendajal on võimalik arvestada relvaloa või soetamisloa kehtivuse peatamisel kahtlustuse või süüdistuse sisuks olevate asjaoludega, kahtlustatava või süüdistatava isikuomadustega ning muude võimalike oluliste asjaolude ja põhjendatud huvidega. Üldise vabaduspõhiõiguse piiramisel ette nähtud kaalutusruum väldib isiku muutumist riigivõimu objektiks ja aitab kaasa inimvääriskuse tagamisele.*“ (p 39) Kolleegium pidas võimalikuks ka, et seadusandja ise, kasutades oma otsustusvabadust, piiritleb politseiprefektuurile suuremat kaalutusõigust andmata relvaseaduses need asjaolud, mille esinemisel tuleb relvaloa või soetamisloa kehtivus kohustuslikus korras peatada.

Riigikohtu lahendile viitav märkus on relvaseaduse kehtetuks tunnistatud sätte juurde sisse viidud. Lisaks algatas Vabariigi Valitsus mh nimetatud probleemide lahendamiseks

---

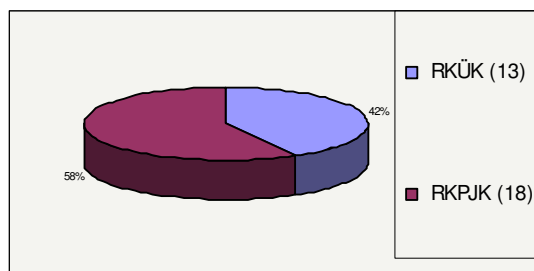
³⁵ Märkus: 10. mail 2010, peale käesoleva analüüsi esmast avaldamist, viis Riigikantselei Riigi Teataja osakond välismaalaste seaduse nimetatud sätete juurde nende muutmismärke Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve otsuse alusel. Mäрге oli jäänud varem tegemata seoses elektroonilisele Riigi Teatajale üleminekuga. Sellega liigitub antud kohtulahend kooskõlastamise kategooriasse, mille puhul märke tegemise on saavutatud piisavalt õigusselge olukord normi rakendamiseks.

12. aprillil 2010 relvaseaduse muutmise seaduse eelnõu.³⁶ Relvaseaduse eelnõu § 43 muudatused täpsustavad kontrollimeetmeid relvade ringluse osas. Eelnõu seletuskirja kohaselt luuakse muudatusega õiguslik konstruktsioon, mis vastab Riigikohtu 26. märtsi 2009 otsusele. Muudatusega luuakse võimalus relvaloa peatamisel arvestada isikut, tema tegu ja nende seost relva omamist välistavate asjaoludega. Muudatus annab võimaluse olla paindlik ning lähtuda relvaloa kehtivuse peatamisel objektiivsest, isikust lähtuda võivast ohust. Seega on seadusandja näidanud üles tahet kooskõlastada õigusnormid Riigikohtu lahendiga.

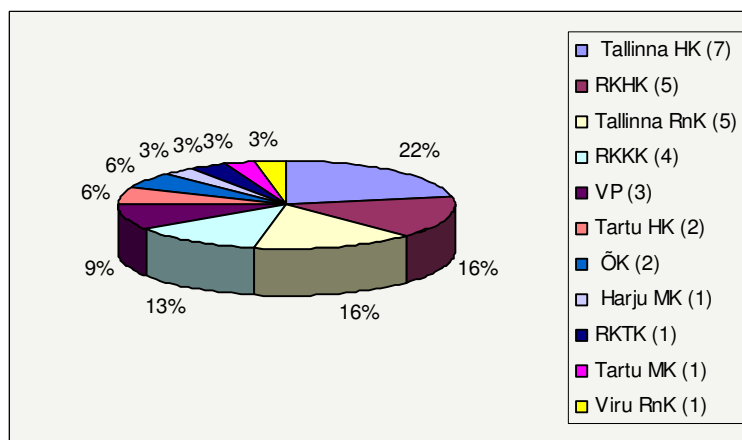
II osa. Analüüsi tulemused

Analüüsi eset ja mahtu silmas pidades on Riigikohus vaadeldud ajavahemikus lahendanud põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses 31 kohtuasja, milles tuvastati normi põhiseadusevastasus või õiguslünk. Nendest 13 on Riigikohtu üldkogu (RKÜK) ja 18 põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi (RKPJK) otsused.

Joonis 1. Asja läbivaatamine Riigikohtus

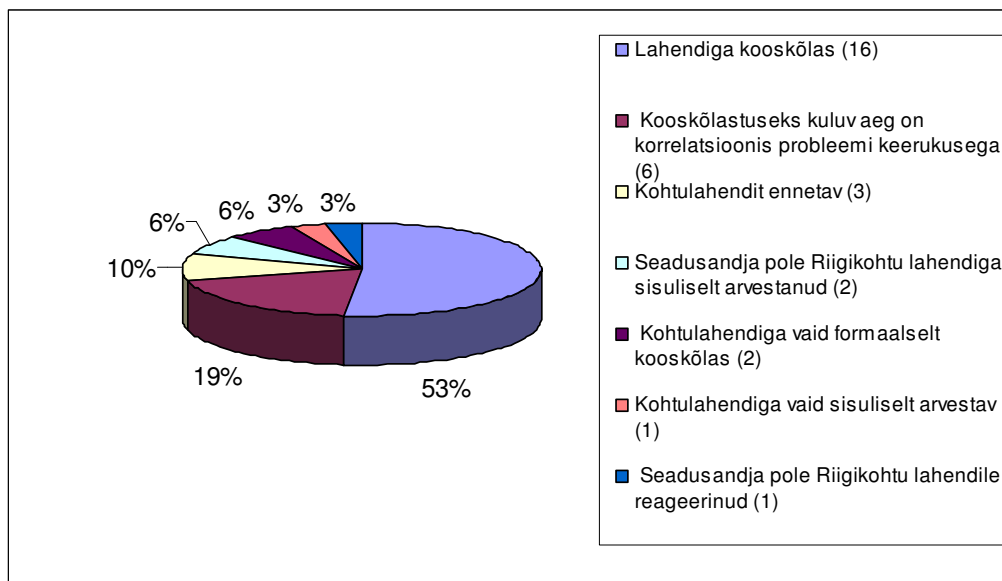
Vaadeldud kohtuasjadest 2 on algatanud õiguskantsler ning 3 Vabariigi President abstraktse normikontrolli raames. Aktiivseimad on põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamisel olnud siiski madalama astme kohtud, kes on menetluse algatanud 17 juhul. Riigikohtu kolleegiumi taotlusel on asjassepuutuva normi põhiseaduslikkuse küsimuse lahendanud üldkogu 10 korral. Samuti ilmneb, et ligi pooled analüüsis käsitletud põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuasjadest on tõusetunud halduskohtumenetluse rüpest.

Joonis 2. Põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algataja

³⁶ Relvaseaduse muutmise seaduse eelnõu (730 SE). Arvutivõrgus: http://www.riigikogu.ee/?page=en_vaade&op=ems&eid=992420&u=20100420121112.

Analüüsi tulemustest selgub, et ligi 2/3 vaadeldavate kaasuste puhul on seadusandja tegevus olnud põhiseaduslikkuse järelevalve kohtulahendiga kooskõlas või seda ennetanud (19 korral 31st). Lisades siia kohtuotsused, mille täitmiseks Riigikogu on näidanud tõsist tahtet, kuid probleemi keerukuse tõttu on kooskõlastamine võtnud aega, võib seadusandja positiivset tegevust täheldada kokku 25 otsuse puhul, mis moodustab 3/4 vaadeldud 31 kaasusest.

Joonis 3. Seadusandja tegevus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtulahendi järgselt.

(1) Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtulahendi ennetamine

Kohtulahendit ennetava tegevuse kohta, kus Riigikogu on vaidlusalust regulatsiooni muutnud enne Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse otsust, on alates 2004. a võimalik tuua kolm näidet. Nendeks juhtudeks on:

- sotsiaalhoolekande seaduse muutmine enne RKPJK 21.01.2004 otsust nr 3-4-1-7-03, millega seadusandja laiendas toimetulekutoetuse määramisel eluruumi kasutamise õiguslikuks aluseks olevate lepingute ringi;
- väärteomenetluse seaduse muutmine enne RKPJK 25.03.2004 otsust nr 3-4-1-1-04, millega seadusandja võimaldas vaidlustada ka kaebuse läbi vaatamata jätmise määrust;
- politsei ja piirivalve seaduse vastuvõtmine enne RKÜK 20.10.2009 otsust nr 3-3-1-41-09, mis ei sisaldanud enam politseiametniku teenistusest vabastamisel soolist diskrimineerimist võimaldavat regulatsiooni.

Nn ennetava tegevuse puhul ei pruugi seadusandja kohtuasja menetluse käigus ega seaduseelnõu seletuskirjas isegi otseselt tunnista varasema regulatsiooni puudulikkust, aga võib arvata, et muu hulgas just vaidlustatud normi suhtes algatatud põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus on ajendanud seadusandjat tegutsema.

(2) Kohtulahendi kooskõlastamine

Enamjaolt võib aga seadusandja tegevust põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuotsuse järgselt liigitada „lahendiga kooskõlas“ olevaks. Selline üldistus on mõneti tinglik, sest siia alla paigutuvate lahendite hulk on võrdlemisi suur, kuid igal lahendil on individuaalne saatus. Siiski on võimalik tuua välja ühiseid näitajaid.

2.1. Alustades positiivsematest näidetest ja liikudes järjest probleemsemate kaasuste poole, tuleks esmalt välja tuua need, kus Riigikogu on erakordselt kiiresti reageerinud Riigikohtu otsusele põhiseaduslikkuse järelevalve asjas:

- a) seadusandja täitis RKÜK 25.02.2004 otsuse nr 3-3-1-60-03 relvaseaduse § 30 lg 2 osaliselt põhiseadusevastaseks ja kehtetuks tunnistamise kohta 4 kuu jooksul, viies relvaseadusesse sisse mitmed Riigikohtu otsusega arvestavad muudatused, mis puudutasid Eestis viibivale välismaalasele relvaloa väljastamise eelduseid;
- b) seadusandja muutis ligi kuu aega peale RKPJK 30.09.2008 otsust nr 3-4-1-8-08 riikliku pensionikindlustuse seaduse § 28, mis puudutas kohustusliku sõjaväeteenistuse aja pensionistaaži hulka arvamise tingimusi.

2.2. Analüüsi teemapüstituse seisukohalt võib probleemituks pidada ka neid kaasuseid, kus lahendi täitmiseks on piisanud seadusandja passiivseks jäämisest. Siia alla võib liigitada esmalt kaasused, mille on tõstatanud Vabariigi President abstraktses eelkontrollis ning kus põhiseadusvastasuse tunnistamise tagajärjena seadusandja polegi pidanud kuidagi reageerima (pole tekkinud õiguslikku vaakumit). Jõustumata jäid seadused

- a) RKPJK 14.10.2005 otsusega nr 3-4-1-11-05 (Riigikogu liikme õiguse kuuluda kohaliku omavalitsuse volikogusse)³⁷;
- b) RKPJK 31.01.2007 otsusega nr 3-4-1-14-06 (27. septembril 2006 vastu võetud ORAS § 7 lg 3 kehtetuks tunnistamise seadus);
- c) RKÜK 23.02.2009 otsusega nr 3-4-1-18-08 (ametisoleva Riigikogu koosseisu jaoks Riigikogu liikme palga muutmise).

2.3. Tihti kantakse märke põhiseaduslikkuse järelevalve otsuse kohta küll seaduse algusesse või asjassepuutuvate sätete juurde, kuid seadusandja jätab regulatsiooni sõnastuse muutmata. Sellisel juhul tuleb konkreetseid kaasuse asjaolusid ja Riigikohtu antud tõlgendust silmas pidada, et mõista, kas taoline teguviis vastab kohtuotsuse mõttele ja kas sellest piisab, et kehtivat õiguslikku raamistikku probleemivabalt rakendada. Seadusandja poolt uue regulatsiooni vastu võtmata jätmist võib lugeda lahendiga kooskõlaliseks teguviisiks siis, kui märke tegemisega on saavutatud piisavalt õigusselge olukord normi rakendamiseks. Selliste kaasuste näiteid on neli:

- a) märke RKÜK 25.01.2007 otsusega nr 3-1-1-92-06 avalikust teenistusest lahkunud isiku jätkuva ametikitsenduse osalise põhiseadusvastasuse kohta on sisse viidud korruptsioonivastase seaduse § 19 lg 2 p 6 juurde;
- b) piletita sõidu eest väärtegude menetlemine on RKÜK 16.05.2008 otsuse nr 3-1-1-86-07 valguses jätkuvalt võimalik ka riigi karistusvõimu delegeerimata, ilma et tarvitseks ühistranspordiseaduse või väärteomenetluse seadustiku kehtetuks tunnistatud sätteid muuta;
- c) Relvaseaduse § 43 lg 1 p-le 2 on lisatud viide RKPJK 26.03.2009 otsusele nr 3-4-1-16-08, mille kohaselt relvaloa andmisest keeldumisel kaalutusõiguse puudumine on

³⁷ Optimismi vähendab siiski asjaolu, et jätkuvalt on raskusi Riigikohtu põhimõttelise seisukoha järgimisega, mille kohaselt valimiseseaduse muutmise vahetult enne valimisi ei ole kooskõlas demokraatia põhimõttega. Valimistega seotud seadusemuudatusi ei suudeta piisava ajavaruga enne nende rakendamist vastu võtta, kuhjunud pingeid lahendatakse kiirustades valimiste eel.

põhiseadusevastane; lisaks on parlamendis menetluses eelnõu, mis pakub välja Riigikohtu otsusele vastava regulatsiooni;

- d) Märge meresõiduohutuse seaduse § 95² lg 1 1. lause RKPJK 20.10.2009 otsusega nr 3-4-1-14-09 osalise kehtetuks tunnistamise kohta on sisse viidud sätte järele, lisaks on põhiseadusevastaseks tunnistatud lauseosa kustutatud.

2.4. Ehedaks kooskõlastavaks tegevuseks võib pidada käitumismudelit, kus Riigikogu tegeleb põhiseadusvastaseks ja kehtetuks tunnistatud sättega mõistliku aja jooksul pärast Riigikohtu lahendi tegemist, võttes vastu uue põhiseadusega kooskõlas oleva regulatsiooni. Vaadeldud ajaperioodist võib tuua viis sellist näidet:

- a) Eesti Haigekassa seaduse § 4 lg 2 tunnistati kehtetuks pärast RKÜK 17.06.2004 otsust nr 3-2-1-143-03, millega vabastati sotsiaalmaksuvõlglane kohustusest tasuda lisaks sotsiaalmaksule ka ravikindlustushüvitise summasid;
- b) vanemahüvitise seaduse §-le 3 lisati vastavalt RKPJK 20.03.2006 otsusele nr 3-4-1-33-05 lõige lg 7¹, milles nähti ette täiendavad alused, mille puhul hüvitise vähendamist ei rakendata;
- c) käibemaksuseadust muudeti pärast RKPJK 26.09.2007 otsust nr 3-4-1-12-07, lõpetades põhiseadusevastaseks tunnistatud ebavõrdse kohtlemise nende etendusasutuste ja kontserdikorraldajate kahjuks, kelle tegevuskulud riigieelarve ei katnud. Võrdsetel alustel kõigile soodustuse ettenägemise asemel aga otsustas seadusandja käibemaksusoodustuse kõikide nende piletite suhtes ära kaotada;
- d) avaliku teenistuse seaduse §§ 120, 130, 131 ja 133 (osalise) kehtetuks tunnistamise järel võeti vastu võrdse kohtlemise seadus, mis võtab arvesse RKPJK 1.10.2007 otsuses nr 3-4-1-14-07 toodud argumentatsiooni võrdsuspõhiõiguse järgimiseks ametniku vanuse tõttu teenistusest vabastamisel;
- e) karastusjookide mõiste kui maksuobjekt määratleti vastavalt RKPJK 26.11.2007 otsusele nr 3-4-1-18-07 pakendiaktsiisi seaduse §-s 2.

2.5. Huvitavamate kaasustena tõusevad esile need, kus seadusandja reaktsioon on lahendiga kooskõlas alles analüüsi vaatlusalusel perioodil, peale mitmendat korda probleemile tähelepanu juhtimist, kuid varasemate sarnase sisuga põhiseaduslikkuse järelevalve lahendite täitmisega on olnud probleeme. Seetõttu asetab tänane analüüs seadusandja soodsamasse valgusesse, kui see mõned aastad varem oleks saanud teha. Sellisteks näideteks on valimisliitude keelustamise ning nn ümberasuajate kaasused:

- a) Erinevalt RKPJK 15.07.2002 otsusest nr 3-4-1-7-02, on seadusandja pärast RKÜK 19.04.2005 otsust nr 3-4-1-1-05 Riigikohtu seisukohta valimisliitude osas aktsepteerinud ega ole püüdnud valimisliite enam küsimärgi alla seada;
- b) Erinevalt RKÜK 28.10.2002 otsusest nr 3-4-1-5-02, on pärast RKÜK 12.04.2006 ja 6.12.2006 otsustega asjas nr 3-3-1-63-05 omandireformi aluste seaduse § 7 lg 3 kehtetuks tunnistamist leidnud lahenduse pikaajaliselt vaidlusi tekitanud nn ümberasuajatele kuulunud vara tagastamise küsimus; seadusandja on põhiseaduslikkuse järelevalve lahendite valguses asunud otsima sobivaid ja proportsionaalseid meetmeid omandireformi lõpuleviimiseks.

(3) Kooskõlastamiseks kulunud aeg on korrelatsioonis probleemi keerukusega

Lisaks eespool välja toodud seadusandja ennetavale või kooskõlastavale tegevusele on Riigikogu vaadeldud ajaperioodil tõsiselt püüdnud veel kuues põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuotsuses välja toodud probleemiga tegeleda, kuid probleemi keerukuse tõttu on lahendi kooskõlastuseks kuluv aeg veninud pikale.

3.1. Ühest tähtaega, mis lahendi täitmisele peaks kuluma, on raske määratleda, kuid keskeltläbi võib lahenduse leidmiseks kulunud enam kui kaht aastat pidada pikaks ajavahemikuks, mille puhul tuleks hinnata, kui keerukad on olnud takistused, mis seisavad lahendi kooskõlastamise teel ees.

- a) RKÜK 6.01.2004 otsustes nr 3-1-3-13-03 ja nr 3-3-2-1-04 tuvastatud põhiseadusevastane olukord (õigustloova akti andmata jätmine) kõrvaldati 2006. a jooksul, misjärel kõik kohtumenetluse seadustikud näevad jõustunud kohtuotsuse ühe teistmise alusena ette inimõiguste konventsiooni rikkumise tuvastamise Euroopa Inimõiguste Kohtu poolt;
- b) RKPJK 30.04.2004 otsuses nr 3-4-1-3-04 juhiti tähelepanu, et seaduses tuleks tehnorajatiste talumisel ette näha rohkem tagatise maaomanikele ja võimaldada erinevate huvide kaalumist. Terviklik tehnovõrkude ja -rajatiste ehitamist, talumist ja talumise eest tasumist puudutav regulatsioon jõustus 2007. a märtsis;
- c) RKPJK 15.06.2007 otsusega nr 3-4-1-9-07 kehtetuks tunnistatud kohtutäituri ülemäärase lisatasu asemel kehtestas Riigikogu 1.01.2010 jõustunud kohtutäituri seaduses täituri lisatasu kindla tasumääraga tunnitasu. Üksikküsimusena võinuks ju lisatasu määra kehtestada kiiremini, et aga parlament menetles kohtutäituri seadust tervikuna, võib Riigikohtu lahendi täitmiseks kulunud aega pidada mõistetavaks;

3.2. Sellesse rühma võib liigitada ka 2 lahendit, mille täitmiseks on seaduseelnõude menetlus alles algusjärgus. Veel ei ole teada, kui kaua aega võib kooskõlastuseni jõudmine võtta ning kas mõne aasta pärast hinnates saab nende kaasuste kohta endiselt väita, et „kooskõlastuseks kulunud aeg on korrelatsioonis probleemi keerukusega“. Kuid esialgu võib need siia gruppi liita põhjendusel, et menetluse algatamisega iseenesest väljendab seadusandja tahet probleemiga tegeleda.

- a) Üheks probleemsemaks päevakorral olevaks põhiseaduslikkuse järelevalve lahendi täitmist puudutavaks küsimuseks võib pidada riigihankevaidluste lahendamiskorra reguleerimist. RKÜK 8.06.2009 otsusega nr 3-4-1-7-08 tunnistati kehtetuks riigihangete seaduse § 129 lg 1, mis välistas halduskohtud riigihankevaidluste lahendamise menetlusest. Vabariigi Valitsus algatas seaduseelnõu, milles muu hulgas pakuti välja võimalus riigihangete vaidlustusmenetluse põhiseadusega koosõlla viimiseks. Hiljem jättis seadusandja vaidlustusmenetlust puudutavad sätted eelnõust välja, kuna leidis, et temaatika vajab põhjalikumat analüüsi uue riigihangete seaduse eelnõu raames. Seega, kuigi Riigikogu ei ole riigihangete seadust pärast RKÜK 8. juuni 2009. a otsust muutnud, on ta näidanud üles tahet probleemiga tegeleda.
- b) Endiselt on puudu selline regulatsioon, mis võimaldaks maksta palka vm hüvitist kohtunikule, kelle teenistussuhe on kriminaalmenetluse ajaks peatunud – õigustloova akti andmata jätmine, mille RKÜK 14.04.2009 otsuses nr 3-3-1-59-07 tunnistas põhiseadusevastaseks. Nii nagu kohtutäituri lisatasu kaasuse puhul, võiks ka selles lahendis tuvastatud õiguslõnga üksikküsimusena täita kiiremini, kuid parlamendi menetluses on uus kohtute seaduse eelnõu tervikuna, mistõttu lahendi täitmine on takerdunud põhjalike kohtureformi teemaliste arutluste taha.

(4) Kohtulahendit on arvesse võetud vaid sisulisest või formaalsest aspektist

Põhiseaduslikkuse järelevalve otsuse täitmine on küsitav neil 3 juhul, kus seadusandja pole Riigikohtu lahendis põhiseadusevastaseks tunnistatud norme muutnud, kuid regulatsioon on sisuliselt põhiseadusega koosõlla viidud, või kus seadusandlust on formaalselt küll muudetud, kuid sisu poolest jätkub põhiseadusega vastuolus olev olukord.

4.1. Mõnikord muudab seadusandja seadust, viies selle põhiseaduslikkuse järelevalve lahendi mõttele vastavalt põhiseadusega kooskõlla, ehkki jätab puutumata õigusnormid, mille põhiseadusvastasusele viidatakse Riigikohtu otsuse resolutsioonis. Nii juhtus RKPJK 9.04.2008 otsusega nr 3-4-1-20-07, millega tunnistati TsMS § 390 lg 1 1.ls ja § 660 põhiseadusevastaseks ja kehtetuks osas, milles need ei võimalda edasi kaevata hagi tagamise taotluse rahuldamata jätmise määruse peale, millega arvati tasutud kautsjon riigituludesse. Seadusandja jättis põhiseadusevastaseks tunnistatud normid muutmata, kuid muutis TsMS § 149 lõiget 5, mille tagajärjel hagi tagamise taotlemisel enam kautsjoni tasuma ei pea. Sellega kõrvaldas seadusandja sisuliselt takistuse kaebeõiguse teostamisel. Nii võib seadusandja tegevust siiski lahendiga kooskõlas olevaks pidada.

4.2. Kui formaalne viide Riigikohtu lahendile seaduses ei kõrvalda põhiseadusevastast olukorda, ei saa Riigikohtu lahendit siiski korrektselt täidetuks pidada.

- a) Nii tuleks RKÜK 16.05.2008 otsuse nr 3-1-1-88-07 tagajärjel vääртеomenetluse seadustikku õigusseaduse huvides täiendada, nii et sellest üheselt nähtuks, millistel alustel ja kuidas saab menetlusväline isik kaitsta oma õigusi tema vara konfiskeerimisel vääртеomenetluses.
- b) Samuti ei saa piisavaks pidada RKPJK 15.12.2009 otsuse nr 3-4-1-25-09 kohta tehtud märget TsMS ja riigilõivuseaduses, milles vaid nenditakse, et teatud summa suurune riigilõiv teatud juriidiliste isikute otsuste vaidlustamiseks on liiga suur. Et Riigikohtu lahend ka sisuliselt täidetud oleks, tuleks kehtestada uued alused riigilõivu määramiseks, nii et võimalus sellise juriidilise isiku, mille eesmärgiks ei ole traditsioonilise varalise hüve saamine, organi otsuseid vaidlustada oleks tegelik, mitte pelgalt illusoorne. Samas on tegu vaevalt poole aasta vanuse kohtulahendiga, nii et probleemi mitmetahulisust arvestades võib vahemikku lahendi kooskõlastamiseks pidada mõistetavaks.

(5) Seadusandja passiivsus või kohtulahendi eiramine

Vaid kolmel juhul 31st kaasusest võib seadusandjale ette heita passiivsust või Riigikohtu lahendi eiramist. Huvitav on täheldada, et kõik need 3 kaasust on algatanud madalama astme kohtud ning need on lahendanud põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium konkreetse normikontrolli raames. Vahest pole liiga meelevaldne sellest järeldada, et kohtute algatatud põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus võib pälvida vähem avalikkuse tähelepanu, mistõttu parlament tunneb enesel vähem survet, et võimalikult kiiresti ja täpselt nendes kaasustes välja toodud probleeme ületada. Mõnel puhul võib ka olla tegemist eriti keeruka probleemiga.

5.1. Riigikogu pole reageerinud RKPJK 21.06.2004 otsusele nr 3-4-1-9-04, millega tunnistati põhiseadusevastaseks välismaalaste seaduse § 12 lg 4 p 1 ja § 12 lg 5 osas, milles need ei näe ette kaalutusõigust elamisloa andmisest keeldumisel valeandmete esitamise tõttu. Põhiseadusevastaseks tunnistatud sätteid pole muudetud ega lisatud seadusesse ka märkust põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuotsuse kohta.³⁸

---

³⁸ Märkus: 10. mail 2010, peale käesoleva analüüsi esmast avaldamist, viis Riigikantselei Riigi Teataja osakond välismaalaste seaduse nimetatud sätete juurde nende muutmismärke Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve otsuse alusel. Mäрге oli jäänud varem tegemata seoses üleminekuga elektroonilisele Riigi Teatajale. Sellega liigitub antud kohtulahend kooskõlastamise kategooriasse, mille puhul märke tegemiseга on saavutatud piisavalt õigusseaduse olukord normi rakendamiseks.

5.2. Analüüsi tulemusel ilmnes ka kaks juhtumit, kus jätkuvalt on kehtiv Riigikohtu otsust eirav regulatsioon, mis sisuliselt ei erine põhiseaduslikkuse järelevalve otsuses põhiseadusevastaseks tunnistatud normidest.

- a) RKPJK juhtis oma 8.10.2007 otsuses nr 3-4-1-15-07 tähelepanu sellele, et vedelkütusevaru seaduse vaidlustatud regulatsioonist hilisemad, kuid enne põhiseaduslikkuse järelevalve otsust jõustunud vedelkütuse varumakse tasumise sätted ei erine menetlusreeglite osas olulisel määral vaidlustatud ja põhiseadusevastaseks tunnistatud redaktsioonist. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on lubanud, et Riigikohtu otsusega kooskõlas olev varumakse kogumist reguleeriv seaduseelnõu on valmimas ja saadetakse kooskõlastusringile 2009. a juulikuus. Märkusele ja lubadusele vaatamata pole seadusandja enam kui kahe aasta jooksul vedelkütusevaru seaduse küsitavaid paragrahve muutnud ega ka vastavat eelnõu algatanud.
- b) RKPJK tunnistas 1.07.2008 otsusega nr 3-4-1-6-08 põhiseadusega vastuolus olevaks lennundusseaduse sätte, millega kehtestati avalik-õiguslik rahaline kohustus, määramata selle kohustuse nõutavaid elemente. Pärast Riigikohtu otsust on lennundusseadust mitmel korral muudetud, kuid ka kehtiv õigus kohustab ettevõtjat tasuma tsiviilõhusõiduki nõuetele vastavuse kontrolli teostamise kulusid, täpsustamata selle kohustuse elemente. Seega on seadusandja poolt jäänud antud Riigikohtu lahend sisuliselt ellu viimata. Samas nt Riigikohtu halduskolleegiumi praktika (12.11.2008 otsus kohtuasjas nr 3-3-1-48-08) järgib RKPJK seisukohta LennS § 7¹ lõike 2 teise lause põhiseadusvastasuse osas.

Üldiselt saab aga Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve 2004. – 2009. a kohtulahendite täitmise ülevaate võtta kokku positiivse noodiga. Statistika näitab, et Eesti seadusandja on viimase 6 aasta jooksul enamjaolt andnud endast parima, et võimalikult kiiresti ja täpselt täita Riigikohtu poolt õigustloova akti tühistamisel või õiguslõnga tuvastamisel antud tõlgendusi.

KOKKUVÕTE

Põhiseaduskohtu mõju ühiskonnas on piiratud. Riigikohus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuna saab olla eelkõige nn negatiivse seadusandja rollis: ta saab kehtetuks tunnistada põhiseadusvastase normi ega tohi ise uut normi luua ja poliitilisi valikuid teha. Samas ei saa siiski eitada põhiseaduskohtu teatud ennetavat mõju, nn poliitika kohtulikustumist. Seadusandja kaalub juba normi loomise käigus, milline regulatsioon jääks põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses kehtima. Nt proportsionaalsuse test on tänaseks levinud ja tunnustatud ka poliitilises otsustusprotsessis. See omakorda tagab, et põhiõigusi ja –vabadusi ei piirata muidu, kui vaid põhjendatud kaalutlustel ja mõistlikus ulatuses. Põhiseaduskohtu ennetavat mõju võib täheldada ka nende kohtuasjade puhul, kus seadusandja on Riigikohtu otsust ära ootamata menetluse jooksul ise vaidlustatud regulatsiooni ära muutnud.

Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtulahendid ei mõjuta ainult parlamendi, vaid ka ametiasutuste ja kohtute tegevust. Teisisõnu, nimetatud lahendite täidetavust ei näita mitte üksi see, kuidas seadusandja reageerib, vaid ka see, kuidas täitevvõim ja kohtud põhiseaduskohtu antud tõlgendusi arvesse võtavad. Seega kõik kolm võimuharu on põhiseaduslikkuse järelevalve kohtulahendite adressaadiks. Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtulahendite mõjuala ulatub märksa kaugemale kui vaid seadusandja vaateväli.

Parlamendisaadikud teavad, et Riigikohtu otsuste ignoreerimine ei kaota põhiseaduslikke vastuolusid; suure tõenäosusega võivad samad küsimused uuesti tõusetuda järgmistes kohtuvaidlustes, mis võivad taaskord välja jõuda põhiseaduslikkuse järelevalve menetlusse. Kui seadusandja ei vaata regulatsiooni Riigikohtu tõlgenduse valguses läbi, on tõenäosus, et seaduste rakendamisel ei lähtuta enam põhiseadusvastasest õigusest, vaid võetakse käitumisjuhiseks Riigikohtu tõlgendus. Vastasel korral, kui näiteks haldusorgan või kohus seda ei tee, tuleb otsuse langetamisel arvestada võimalusega, et see edasikaebemenetluses tühistatakse. Lõppeks on parlament sundseisus, sest kui seadusandja ei tegutse ning seaduste asemel lähtutakse põhiseaduskohtu antud tõlgendusest, kannatab just parlamendi, mitte kohtu autoriteet.

Järelikult võib Riigikohtu lahend, millega tunnistatakse kehtetuks põhiseadusvastane norm või tuvastatakse õigustloova akti andmata jätmine, koos võimaliku tõlgendusega lünga ületamiseks, toimida otsetäidetavana, ilma et seadusandjal olekski vaja uut positiivõiguslikku normi luua. Sellise „iseregulatsiooni“ positiivsed ja negatiivsed küljed on omaette teema. Ühelt poolt tuleks muidugi Kontinentaal-Euroopa õigusruumi kuuluvas riigis lähtuda eelkõige seadustest. Teisest küljest aga survestab just reaalne, toimiv põhiseaduskohtu kontroll seadusandjat seaduste vastuvõtmisel lähtuma põhiseaduslikest väärtustest. Sarnast seisukohta on väljendanud ka Riigikohtu esimees Märt Rask: „Põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses tehtud kohtulahendite täitmiseks ei ole võimalik luua juriidiliselt sanktsioneeritud sundtäitmise mehhanismi. Neid otsuseid täidetakse austusest põhiseaduse vastu, oma missiooni ja vastutuse tunnetusest, et tagada ühiskonna tasakaalustatud ja demokraatlik areng.“³⁹ Käesolev analüüs kinnitas tõdemust, et erinevad kohtuvõim ja seadusandja täiendavad ja tasakaalustavad hästi teineteise rolli põhiõigusi ja –vabadusi austava ning lünkadeta õiguskorra loomisel ja tagamisel.

Seega võimaldab käesolev kohtulahendite analüüs järeldada, et põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses puudub vajadus otseste, tsiviil- või kriminaalkohtumenetlusega võrreldavate sunnivahendite järele, mis aitaksid tagada põhiseaduskohtu lahendite täitmist. Ei ole mõeldav, et demokraatlikus riigis võiks seadusandjat kui suveräänset rahvaesindust otseselt sundida teatud seadust vastu võtma. Põhiseaduskohtu lahendite täitmine on tagatud läbi avalikkuse surve. Ainuüksi see motiveerib seadusandjat vabatahtlikult tegutsema ning keerukaidki probleeme lahendama.

---

³⁹ Riigikohtu esimehe M. Raski ettekanne parlamendis 9. juunil 2005. Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/?id=113>.

LISA: PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE 2004-2009 KOHTUOTSUSTE TÄITMISE ÜLEVAATLIK TABEL

Jrk nr	Analüüsi ptk nr	Lahendi nr ja märksõnad	Menetluse algataja	Kohtukoosseis	Kohtulahendi resolutsioon	Seadusandja tegevus	Märkused lahendi täitmise ja mõju kohta
(1) VALIMISPÕHIMÕTTED							
1	1.	19.04.2005 otsus nr 3-4-1-1-05 (Valimisliidud II)	ÕK	RKÜK	KOVVS § 70 ¹ tunnistati kehtetuks	Lahendiga kooskõlas	I otsus valimisliitude asjas tehti 2002.a. Pärast 2005.a otsust on seadusandja Riigikohtu seisukohta aktsepteerinud.
2	2.	14.10.2005 otsus nr 3-4-1-11-05 (Riigikogu liikme õigus kuuluda kohaliku omavalitsuse volikogusse)	VP	RKPJK	Riigikogu töökorra seaduse muutmise seadus (jõustumata) tunnistati põhiseadusevastaseks	Lahendiga kooskõlas	Samaaegne kuulumine Riigikokku ja valla- või linnavolikogusse pole lubatud. Samas tehakse jätkuvalt muudatusi valimiskorralduses vahetult enne valimisi.
(2) AVALIK TEENISTUS							
3	1.	25.01.2007 otsus nr 3-1-1-92-06 (Avalikust teenistusest lahkunud isiku ametikitsendus)	RKKK	RKÜK	Korruptsioonivastase seaduse §19(2)6 tunnistati osaliselt kehtetuks	Lahendiga kooskõlas	PSJV lahendit puudutav märged on sisse viidud kehtetuks tunnistatud sätte juurde. Õiguselguse huvides tuleks kaaluda normi terviklikku ümber sõnastamist. Praktikas probleeme pole põhjustanud.
4	2.	1.10.2007 otsus nr 3-4-1-14-07 (Ametniku vanuse tõttu teenistusest vabastamine)	Tallinna HK	RKPJK	Avaliku teenistuse seaduse §§ 120, 130, 131 ja 133 tunnistati osaliselt kehtetuks	Lahendiga kooskõlas	Võrdse kohtlemise seadus võtab arvesse Riigikohtu lahendi argumentatsiooni. Madalama astme kohtud on kinnitanud PSJV lahendi tagasiulatuvat jõudu.
5	3.	23.02.2009 otsus nr 3-4-1-18-08 (Riigikogu liikme palga muutmine ametisoleva Riigikogu koosseisu jaoks)	VP	RKÜK	Riigikogu liikme palga ajutise korralduse seadus (jõustumata) tunnistati põhiseadusevastaseks	Lahendiga kooskõlas	Seadusandja on Riigikohtu seisukohta aktsepteerinud.

6	4.	14.04.2009 otsus nr 3-3-1-59-07 (Palga maksmata jätmise kohtunikule, kelle teenistussuhe on peatatud kriminaalmenetluse ajaks)	RKHK	RKÜK	Sellise regulatsiooni puudumine, mis võimaldaks maksta palka vm hüvitist kohtunikule, kelle teenistussuhe on kriminaalmenetluse ajaks peatunud, tunnistati põhiseadusevastaseks	Kooskõlastuseks kuluv aeg on korrelatsioonis probleemi keerukusega	Üksikküsimusena võiks õiguslõnga täita kiiremini, kuid parlamendi menetluses on uus kohtute seaduse eelnõu tervikuna, mistõttu lahendi täitmine on takerdunud põhjalike kohtureformi teemaliste arutluste taha.
7	5.	20.10.2009 otsus nr 3-3-1-41-09 (Sooline diskrimineerimine politseiametniku teenistusest vabastamisel)	RKHK	RKÜK	Politseiteenistuse seaduse § 49 lg-d 3 ja 4 tunnistati osaliselt kehtetuks	Kohtulahendit ennetav	Juba enne PSJV otsust võeti vastu politsei ja piirivalve seadus, mis vaidlustatud regulatsiooni ei sisalda.
(3) KOHTUMENETLUS							
8	1.	6.01.2004 otsus nr 3-1-3-13-03 ja	RKKK	RKÜK	Lünk kohtumenetlusõiguses ületati tõlgendamise teel, tuginedes otse põhiseadusele	Lahendite kooskõlastuseks kulunud aeg on korrelatsioonis probleemi keerukusega	Kõik kohtumenetluse seadustikud näevad ühe teistmise alusena ette inimõiguste konventsiooni rikkumise tuvastamise EIK poolt. Ka kohtupraktika on järginud põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses tehtud lahendeid.
9		6.01.2004 otsus nr 3-3-2-1-04 (Menetluse taasavamine peale Euroopa Inimõiguste Kohtu otsust)	RKHK	RKÜK			
10	2.	25.03.2004 otsus nr 3-4-1-1-04 (Kaebeõigus väärteomenetluses kaebuse läbi vaatamata jätmise määruse peale)	Viru RnK	RKPJK	Väärteomenetluse seadustiku § 191 p 10 tunnistati osaliselt põhiseadusega vastuolus olevaks	Kohtulahendit ennetav	Juba enne PSJV otsust muutis seadusandja VTMS-i, võimaldades vaidlustada ka kaebuse läbi vaatamata jätmise määrust.
11	3.	9.04.2008 otsus nr 3-4-1-20-07 (Kaebeõigus tsiviilkohtumenetluses hagi tagamata jätmise määruse peale)	Harju MK	RKPJK	Tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 390 lg 1 1. lause ja § 660 tunnistati osaliselt põhiseadusevastaseks ja kehtetuks	Kohtulahendiga sisuliselt arvestav	Vormiliselt jättis seadusandja põhiseaduse-vastaseks tunnistatud normid seaduses alles, kuid muutis TsMS § 149 lõiget 5, kõrvaldades sellega takistuse kaebeõiguse teostamisel. Kohtupraktika võtab PSJV menetluses antud tõlgendust arvesse.
12	4.	16.05.2008 otsus nr 3-1-1-88-07 (Kaebeõigus väärteomenetluses konfiskeerimisotsuse peale)	RKKK	RKÜK	Väärteomenetluse seadustiku § 114 lg 1 p 2 tunnistati osaliselt kehtetuks	Kohtulahendiga formaalselt kooskõlas	Õiguselguse huvides tuleks täiendada VTMS nii et sellest üheselt nähtuks, millistel alustel ja kuidas menetlusväline isik oma õigusi tema vara konfiskeerimisel kaitsta saab. Praktikas probleeme pole põhjustanud.

13	5.	16.05.2008 otsus nr 3-1-1-86-07 (Riigi karistusvõimu delegeerimise lubamatus)	RKKK	RKÜK	Ühistranspordiseaduse § 54 ¹¹ lg 3 ning väärtemenetluse seadustiku § 9 p 3 ja § 10 lg 5 tunnistati kehtetuks	Lahendiga kooskõlas	Piletita sõidu eest väärtegade menetlemine on Riigikohtu lahendi valguses võimalik, ilma et oleks tarvis seadust muuta.
14	6.	8.06.2009 otsus nr 3-4-1-7-08 (Halduskohtute välistamine riigihankevaidluste lahendamise menetlustest)	Tallinna RnK	RKÜK	Riigihangete seaduse § 129 lg 1 tunnistati kehtetuks	Kooskõlastuseks kuluv aeg on korrelatsioonis probleemi keerukusega	Seadusandja leidis, et temaatika vajab põhjalikumalt analüüsi uue riigihangete seaduse eelnõu raames. Kohtupraktika järgib PSJV menetluses antud tõlgendust.
15	7.	15.12.2009 otsus nr 3-4-1-25-09 (Kaebeõiguse piiramine tsiviilkohtumenetluses hooneühistu otsuse vaidlustamise hagi riigilõivu tõttu)	Tallinna RnK	RKPJK	Tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 131 lg 2 ja lg 3 (ulatuses, milles viimases viidatakse lg-le 2) ning riigilõivuseaduse lisa 1 tunnistati osaliselt kehtetuks	Kohtulahendiga formaalselt kooskõlas	PSJV lahendit puudutavad märkused on sisse viidud kehtetuks tunnistatud sätete juurde. Õiguselguse huvides tuleks täiendada TsMS ja RLS-i, et võimalus juriidilise isiku, mille eesmärgiks ei ole traditsioonilise varalise hüve saamine, organi otsuseid vaidlustada oleks tegelik, mitte pelgalt illusoorne.
(4) OMANDIREFORM							
16	1.	12.04.2006 ja 6.12.2006 otsused asjas nr 3-3-1-63-05 ning	RKHK	RKÜK	Omandireformi aluste seaduse § 7 lg 3 tunnistati kehtetuks;	Lahenditega kooskõlas	ORAS § 7 lg 3 kehtetuks tunnistamisega leidis lahenduse pikaajaliselt vaidlusi tekitanud nn ümberasujatele kuulunud vara tagastamise küsimus. PSJV otsus on käitumisjuhiseks nii kohtutele kui seadusandjale.
17		31.01.2007 otsus nr 3-4-1-14-06 (Omandireformi aluste seadus ja 1941. a Saksa riigiga sõlmitud lepingute alusel Eestist lahkunud isikute õigused)	VP	RKPJK	ORAS § 7 lg 3 kehtetuks tunnistamise seadus (jõustumata) tunnistati põhiseadusega vastuolus olevaks	(erinevalt varasematest ORAS § 7 lg 3 osas tehtud PSJV lahenditest)	
18	2.	30.04.2004 otsus nr 3-4-1-3-04 (Tehnorajatiste talumise kohustus)	Tallinna RnK	RKPJK	Asjaõigusseaduse rakendamise seaduse § 15 ² lg 1 tunnistati osaliselt põhiseadusevastaseks ning § 15 ⁴ lg 2 tunnistati kehtetuks.	Kooskõlastuseks kulunud aeg on korrelatsioonis probleemi keerukusega	Seadusandja lõi tervikliku tehnovõrkude ja -rajatiste ehitamist, talumist ja talumise eest tasumist puudutava regulatsiooni. Vahepealset õiguslünka püüdsid kohtud täita PSJV lahendis antud tõlgendust aluseks võttes.
(5) SOTSIAALÕIGUS							
19	1.	21.01.2004 otsus nr 3-4-1-7-03 (Toimetulekutoetuse saajate ringi piiramine)	ÕK Tartu HK	RKPJK	Sotsiaalhoolekande seaduse 2002.-2003.a kehtinud § 22 ¹ lg 4 tunnistati osaliselt põhiseadusevastaseks	Kohtulahendit ennetav	Juba enne PSJV otsust muutis seadusandja SHS-i, laiendades toimetulekutoetuse määramisel eluruumi kasutamise õiguslikuks aluseks olevate lepingute ringi.

20	2.	17.06.2004 otsus nr 3-2-1-143-03 (Ravikindlustushüvitise tasumise kohustus lisaks sotsiaalmaksule)	RKTK	RKÜK	Eesti Haigekassa seaduse 2001.-2002.a kehtinud § 4 lg 2 tunnistati põhiseadusevastaseks	Lahendiga kooskõlas	Peale PSJV otsust tunnistas seadusandja Eesti Haigekassa seaduse § 4 lõike 2 kehtetuks.
21	3.	20.03.2006 otsus nr 3-4-1-33-05 (Vanemahüvitise maksmisest keeldumine)	Tartu HK	RKPJK	Vanemahüvitise seaduse § 3 lg 7 2. ls tunnistati osaliselt kehtetuks	Lahendiga kooskõlas	VHS-i on täiendatud vastavalt PSJV lahendile §-le 3 lõikega 7 ¹ . Kohtupraktika sätete kohaldamise osas pole järjekindel.
22	4.	30.09.2008 otsus nr 3-4-1-8-08 (Pensionistaaži hulka kohustusliku sõjaväeteenistuse aja arvamine)	Tallinna HK	RKPJK	Riikliku pensionikindlustuse seaduse § 28 lg 2 p 3 tunnistati osaliselt kehtetuks	Lahendiga kooskõlas	Seadusandja täitis erakordselt kiiresti PSJV lahendi, tunnistades põhiseadusevastase punkti kehtetuks ja täiendades paragrahvi lg-ga 5.
(6) MAKSUD JA MUUD AVALIK-ÕIGUSLIKUD RAHALISED KOHUSTUSED							
23	1.	15.06.2007 otsus nr 3-4-1-9-07 (Kohtutäituri lisatasu)	Tartu MK	RKPJK	Kohtutäituri seaduse § 25 ²¹ tunnistati osaliselt kehtetuks	Kooskõlastuseks kuluv aeg on korrelatsioonis probleemi keerukusega	2 aastat hiljem võttis Riigikogu vastu uue kohtutäituri seaduse, mis näeb kohtutäituri lisatasu ette kindla tasumäärana tunnitasauna.
24	2.	26.09.2007 otsus nr 3-4-1-12-07 (Etenduste ja kontsertide piletite käibemaksusoodustus)	Tallinna HK	RKPJK	Käibemaksuseaduse § 15 lg 2 p 6 tunnistati osaliselt kehtetuks	Lahendiga kooskõlas	Kõikide etenduste ja kontsertide piletite suhtes kehtinud käibemaksusoodustus kaotati ära.
25	3.	8.10.2007 otsus nr 3-4-1-15-07 (Vedelkütuse varumakse tasumise menetlus)	Tallinna HK	RKPJK	Vedelkütusevaru seaduse kuni 30.11.2006 kehtinud redaktsioonis § 9 ning § 8 lg 2 tunnistati kehtetuks	Seadusandja pole Riigikohtu lahendiga sisuliselt arvestanud	Muudetud vedelkütusevaru seaduse sätteid ei erine menetlusreeglite osas olulisel määral vedelkütusevaru seaduse vaidlustatud redaktsioonist.
26	4.	26.11.2007 otsus nr 3-4-1-18-07 (Pakendiaktsiisi maksuobjekt)	Tallinna RnK	RKPJK	Pakendiaktsiisi seaduse 2000.-2004.a kehtinud redaktsioonis § 2 p 7 tunnistati põhiseadusega vastuolevaks olnuks	Lahendiga kooskõlas	Seadusandja sätestas maksualased piirangud, st määratles karastusjookide mõiste pakendiaktsiisi seaduses
27	5.	1.07.2008 otsus nr 3-4-1-6-08 (Lennundusseaduse alusel makstavad kontrolli kulud)	Tallinna RnK	RKPJK	Lennundusseaduse § 7 ¹ lg 2 2. ls tunnistati osaliselt kehtetuks	Seadusandja pole Riigikohtu lahendiga sisuliselt arvestanud	Ka kehtiv LennS (§ 7 ¹ lg 3) näeb ette, et tsiviilõhusõiduki nõuetele vastavuse kontrolli teostamise kulud tasub ettevõtja, ent ei täpsusta selle kohustuse elemente.

28	6.	20.10.2009 otsus nr 3-4-1-14-09 (Tuletorni- ja jäämurdetasude sissenõudmine)	Tallinna HK	RKPJK	Meresõiduohutuse seaduse § 95 ² lg 1 1.ls tunnistati osaliselt kehtetuks. Kaubandusliku meresõidu koodeksi § 6 p 1 alap 13 kuni 24.04.2004 kehtinud redaktsioonis koos rakendusaktidega tunnistati põhiseadusega vastuolus oluks	Lahendiga kooskõlas	Märkus PSJV lahendi kohta on sisse viidud MSOS § 95 ² lg 1 järele.
(7) KAALUTLUSÕIGUSE SISUSTAMINE							
29	1.	25.02.2004 otsus nr 3-3-1-60-03 (Välismaalasele relvaloa väljastamise eeldusena tööloa olemasolu)	RKHK	RKÜK	Relvaseaduse § 30 lg 2 tunnistati osaliselt põhiseadusevastaseks ja kehtetuks, lükates otsuse jõustumise 4 kuud edasi	Lahendiga kooskõlas	Seadusandja täitis PSJV lahendi kiiresti, st etteantud 4 kuu jooksul, viies relvaseadusesse sisse Riigikohtu otsusega arvestavad muudatused.
30	2.	21.06.2004 otsus nr 3-4-1-9-04 (Elamisloa andmisest keeldumisel kaalutusõiguse puudumine)	Tallinna HK	RKPJK	Välismaalaste seaduse § 12 lg 4 p 1 ja § 12 lg 5 tunnistati osaliselt põhiseadusevastaseks	Seadusandja pole Riigikohtu lahendile reageerinud	Seadusandja pole muutnud põhiseadusevastaseks tunnistatud sätteid ega lisanud märkust PSJV otsuse kohta (Märkus: peale analüüsi avaldamist on tehtud nimetatud sätete juurde nende muutmismärke PSJV otsuse alusel, millega on saavutatud piisavalt õigusselge olukord normi rakendamiseks.)
31	3.	26.03.2009 otsus nr 3-4-1-16-08 (Relvaloa andmisest keeldumisel kaalutusõiguse puudumine)	Tallinna HK	RKPJK	Relvaseaduse § 43 lg 1 p 2 tunnistati osaliselt kehtetuks	Lahendiga kooskõlas	Relvaseaduse kehtetuks tunnistatud sätte juures on viide PSJV lahendile. Lisaks on parlamendis menetluses eelnõu, mis pakub välja PSJV otsusele vastava regulatsiooni.